

ปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและการสร้างความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างในพื้นที่พหุวัฒนธรรมระหว่าง ชาวจีนยูนนานหมู่บ้านห้วยผึ้งกับชาวไทยใหญ่หมู่บ้านเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

ณัฐสรณ์ ลักษณะปิติ, ปัทมณัฏฐ์ คฤหบดี*

สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

Cultural Interactions and the Construction of Structural Relationships in a Multicultural Area between the Yunnan Chinese in Huai Phueng Village and the Tai Yai in Thoet Thai Village, Mae Fah Luang District, Chiang Rai Province

Natsarun Laksanapeeti, Panjirat Kharuhabodee*

School of Sinology, Mae Fah Luang University

* Corresponding author e-mail: panjirat.kha@mfu.ac.th

บทคัดย่อ

ชาวจีนยูนนานและชาวไทยใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มักตั้งถิ่นฐานใกล้เคียงกัน และต่างมีวัฒนธรรมที่เป็นของตนเอง งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมภายใต้กรอบแนวคิดชาติพันธุ์สัมพันธ์และการข้ามวัฒนธรรมระหว่าง 2 กลุ่มข้างต้น มีขอบเขตวิจัยเป็นหมู่บ้านห้วยผึ้งและหมู่บ้านเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการอภิปรายกลุ่มของคนในพื้นที่ ควบคู่กับข้อมูลทุติยภูมิที่เผยแพร่ในวารสาร หนังสือ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง สุดท้ายทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

การศึกษพบว่า ความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ ความทรงจำทางประวัติศาสตร์ร่วม การใช้พื้นที่สาธารณะร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนบทบาทของผู้นำชุมชนและปราชญ์ท้องถิ่น ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการก่อรูปของกระบวนการชาติพันธุ์สัมพันธ์ ทั้งสองกลุ่มใช้กิจกรรมตามเทศกาลเป็นกลไกในการสานสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม และในมิติของการข้ามวัฒนธรรม ต่างฝ่ายต่างเชิญชวนและตอบรับการเข้าร่วมกิจกรรมของอีกฝ่าย พร้อมทั้งแสดงการยอมรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกันผ่านการแต่งกายเลียนแบบอัตลักษณ์ของอีกฝ่ายในช่วงเทศกาล การยอมรับและการปรับตัวดังกล่าวเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ทั้งสองกลุ่มสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ปราศจากความขัดแย้ง

คำสำคัญ: ปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม, ชาติพันธุ์สัมพันธ์, การข้ามวัฒนธรรม, ชาวจีนยูนนาน, ไทยใหญ่

Abstract

The Yunnan Chinese and the Tai Yai are ethnic groups that commonly settle in close proximity and each possesses its own distinctive culture. This research aims to explore and analyze cultural interactions between the two ethnic groups within the conceptual frameworks of Ethnicity and Cross-Cultural studies. The research sites comprises Huai Phueng Village and Thoet Thai Village in Mae Fah Luang District, Chiang Rai Province. This research adopted a qualitative research design, drawing on primary data from in-depth interviews and focus group discussions with local residents, complemented by secondary data from relevant journals, books, and other published sources. The findings were subsequently interpreted and presented through descriptive analysis.

This research found that geographical proximity, shared historical memories, continuous co-use of public spaces, and the influential roles of community leaders and local sages are key factors contributing to the formation of ethnicity processes. Both groups use festival activities as mechanisms for fostering social relations. With respect to cross-cultural interaction, they invite one another to their cultural events and reciprocate participation, thereby demonstrating mutual cultural acceptance—for example, by adopting elements of the other group's ethnic attire during festivals. Such forms of acceptance and adaptation constitute a critical foundation that enables the two groups to coexist peacefully and largely free of conflict.

Keywords: Cultural Interactions, Ethnicity, Cross-cultural Interaction, Yunnan Chinese, Tai Yai

บทนำ

เชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และเป็นพื้นที่สำคัญที่สะท้อนผลกระทบจากสงครามเย็นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะกรณีกลุ่มชาติพันธุ์ชาวจีนยูนนานและชาวไทยใหญ่ ซึ่งทั้งสองต่างเคยเป็นพยานบุคคลของสงครามและถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มประชากรไร้รัฐ การย้ายถิ่นฐานของพวกเขามักมีแรงจูงใจมาจากปัจจัยทางการเมือง สถานภาพในระยะแรกสะท้อนถึงความลำบากในการดำรงชีพ เนื่องจากต้องดำรงวิถีชีวิตแบบกึ่งหลบซ่อน ทำให้บางกลุ่มต้องเข้ามาเป็นแรงงานระดับล่างในสังคมไทย Ganjanapan and Samnieng (2016) มองว่า การที่ไม่สามารถแสดงตัวตนในสังคมไทยทำให้การทำงานและการดำรงชีวิตต่างต้องเผชิญกับความเสี่ยง และถูกมองว่าเป็นเพียงว่าเป็นทรัพยากรทางเศรษฐกิจ กระนั้น ชาวจีนยูนนานและชาวไทยใหญ่จึงต้องพยายามสร้างชุมชน และพยายามรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองแบบดั้งเดิมภายใต้สภาพแวดล้อมใหม่ อันนำมาสู่การปรับตัวเข้ากับบริบทท้องถิ่น (Ribeiro & Gomes, 1996) ทว่า การตั้งถิ่นฐานของพวกเขาก็ได้เกิดขึ้นอย่างเสรี หากต้องอ้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนโดยรอบ ดังเช่นกรณีของชุมชนชาวจีนยูนนานในหมู่บ้านห้วยผึ้งและชุมชนชาวไทยใหญ่ในหมู่บ้านเทอดไทย ที่มีการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ที่ใกล้เคียงกัน การไปมาหาสู่ระหว่างกันใช้เวลาเพียงแค่วันเดียว

จากการสำรวจภาคสนามพบว่า หมู่บ้านห้วยผึ้งเป็นชุมชนที่มีประชากรชาวไทยเชื้อสายจีนยูนนานอาศัยจำนวนมาก มีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมจีน ภายในชุมชนมีการรักษาแนวปฏิบัติ และประเพณีดั้งเดิมที่รวมถึงการทำอาหารจีนท้องถิ่น

การจัดเทศกาลจีน เป็นต้น มีความเชื่อเรื่องการนับถือบรรพบุรุษหรือต้นตระกูลตนเอง ตลอดจนให้ความสำคัญกับการเรียนภาษาจีนกลาง ส่วนหมู่บ้านเทอดไทยมีวัฒนธรรมไทใหญ่จากรัฐฉาน ประเทศเมียนมาที่โดดเด่น ภายในหมู่บ้านมีประชากรชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่อาศัยร่วมกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุดในเชียงราย การใช้ภาษาของผู้คนที่เน้นภาษาไทใหญ่ในการสื่อสาร รวมถึงแผ่นป้ายที่ปรากฏในชุมชนยังคงกำกับเป็นอักษรไทใหญ่ อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์ที่น่าสนใจของทั้ง 2 กลุ่ม คือ การแต่งงานระหว่างกันที่เกิดขึ้นเป็นปกติ และมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นกิจวัตร กอปรกับมีการใช้พื้นที่สาธารณะร่วม แม้ทั้งสองเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ต้องเรียนรู้แบบเดียวกันกับชาวไทยทั่วไป แต่รูปแบบปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างกันสะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของชาติพันธุ์สัมพันธ์ และลักษณะของการข้ามวัฒนธรรมที่เด่นชัด

ในภาพรวมการศึกษาชาติพันธุ์สัมพันธ์ของชาวจีนยูนนาน หรือชาวไทใหญ่ต่างมุ่งวิเคราะห์กระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับสังคมไทยในฐานะวัฒนธรรมหลัก ยกตัวอย่างงานวิจัยของ Li et al. (2020) และ Threesilp (2018) ที่เปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างชาวจีนยูนนานกับชาวไทยในพื้นที่ พรรณนาให้เห็นถึงการปรับตัวให้เข้ากับสังคมไทยของชาวจีนยูนนาน ขณะที่ Yang et al. (2019) พรรณนาถึงการอาศัยร่วมกันระหว่างชาวจีนยูนนานกับชาวไทใหญ่ในหมู่บ้านอรุณทัย จังหวัดเชียงใหม่ แต่งานวิจัยข้างต้นขาดการอธิบายกลไกของการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่าง 2 กลุ่มชาติพันธุ์ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเกิดประเด็นเชิงวิชาการ ดังนี้

ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชาวจีนยูนนานและชาวไทใหญ่ก่อให้เกิดความท้าทายต่อการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมอย่างไร พลวัตเชิงพื้นที่เชื้อต่อกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมในระดับชุมชนเพียงใด กลไกใดที่ส่งเสริมให้ทั้ง 2 กลุ่มอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และมีความขัดแย้งระหว่างกันตามที่แนวคิดชาติพันธุ์สัมพันธ์เสนอไว้หรือไม่ อนึ่ง ประโยชน์ที่ได้รับการศึกษานี้ คือ การสร้างความเข้าใจ และการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมระหว่างชุมชนจีนยูนนานกับชุมชนไทใหญ่ อันนำไปสู่การพัฒนาแนวทางส่งเสริมความสัมพันธ์ เช่น การจัดกิจกรรมประเพณีร่วมกัน การสร้างพื้นที่สื่อสารและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์

เพื่อสำรวจและวิเคราะห์การปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมภายใต้กรอบแนวคิด “ชาติพันธุ์สัมพันธ์” และ “การข้ามวัฒนธรรม” ระหว่างชุมชนชาวจีนยูนนานในหมู่บ้านห้วยผึ้งกับชุมชนชาวไทใหญ่ในหมู่บ้านเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ อาศัยการสังเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูลทุติยภูมิ ทั้งจากแหล่งข้อมูลภายในไทยและต่างประเทศ กอปรกับข้อมูลปฐมภูมิ ที่รวบรวมผ่านการลงพื้นที่ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยมีหมู่บ้านห้วยผึ้งและหมู่บ้านเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงรายเป็นพื้นที่สำหรับทำการศึกษา เครื่องมือวิจัยที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก และการอภิปรายกลุ่ม คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นแบบกึ่งโครงสร้าง มีการตรวจสอบและรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์แล้ว (รหัส COA: 222/2024) ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลถูกกำหนดในรูปแบบรหัสทั้งหมด ผู้ให้ข้อมูลของงานวิจัยนี้ประกอบด้วย

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้นำชุมชน 2 ท่าน (รหัส IY1 และ IT1) ที่มาจากทั้ง 2 ชุมชน และนักวิชาการ ที่ทำการศึกษาวัฒนธรรมจีนยูนนาน หรือวัฒนธรรมไทใหญ่ 3 ท่าน (รหัส IS1, IS2 และ IS3)

2. การอภิปรายกลุ่ม กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ สมาชิกในชุมชนทั้ง 2 ชุมชน ที่มีช่วงอายุที่ต่างกัน เพื่อสะท้อนมิติทาง สังคมและวัฒนธรรมของแต่ละรุ่น โดยแบ่งจำนวนออกเป็น 3 กลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มที่ 1 อายุ 56 ปีขึ้นไป 6 ท่าน (รหัส IY2, IY3, IY4, IT2, IT3 และ IT4) กลุ่มที่ 2 อายุระหว่าง 36-55 ปี 6 ท่าน (รหัส IY5, IY6, IY7 IT5, IT6 และ IT7) และกลุ่มที่ 3 อายุ ระหว่าง 18-35 ปี 6 ท่าน (รหัส IY8, IY9, IY10, IT8, IT9 และ IT10) ซึ่งข้อดีของการเก็บข้อมูลในรูปแบบอภิปรายกลุ่ม สามารถช่วยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกได้อย่างอิสระด้วยอิทธิพลของพลังกลุ่ม (Akyildiz & Ahmed, 2021)

ภายหลังที่รวบรวมข้อมูลทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาคัดกรอง และจัดเรียงข้อมูลที่สำคัญ จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์ เชิงพรรณนาภายใต้แนวคิดชาติพันธุ์สัมพันธ์ และการข้ามวัฒนธรรมเพื่อวิเคราะห์การปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่าง ชาวจีนยูนนานหมู่บ้านห้วยผึ้งกับชาวไทใหญ่หมู่บ้านเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย สุดท้ายอภิปราย ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

แนวคิด และการรวบรวมวรรณกรรม

แนวคิดชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity)

“ชาติพันธุ์สัมพันธ์” (Ethnicity) เป็นแนวคิดที่เริ่มได้รับการยอมรับในแวดวงสังคมวิทยาหลังจากผลงานของ Glazer และ Moynihan นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันทั้งสองร่วมกันเผยแพร่หนังสือ *Beyond the Melting Pot: The Negroes, Puerto Ricans, Jews, Italians and Irish of New York City* เป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1963 ทำให้การศึกษาประเด็นด้าน ชาติพันธุ์ และความแตกต่างทางวัฒนธรรมในเวลาต่อมามีกรอบแนวคิดที่เป็นระบบมากขึ้น สำหรับการศึกษาชาติพันธุ์ใน ไทย นักวิชาการชาวไทยนิยมใช้คำที่ระบุความหมายสำหรับเรียกกลุ่มคนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม หรือใช้คำที่สื่อ ความหมายไปในทางที่เกี่ยวกับสถานภาพของชนกลุ่มน้อยไว้หลากหลาย เป็นต้นว่า ชาวป่า ชาวเขา ชนกลุ่มน้อย ชนเผ่า พื้นเมือง คนพลัดถิ่น และชาติพันธุ์ ทุกคำที่กล่าวมาข้างต้นล้วนมีความหมาย และใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม Leepreecha (2014, p. 221) อธิบายว่า การศึกษาด้านมานุษยวิทยาของไทยในปัจจุบันเริ่มเลือกใช้คำว่า “ชาติพันธุ์” มากกว่า ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะช่วงหลังเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 และหลังยุคสงครามเย็น ส่งผลให้ทุก กลุ่มชาติพันธุ์เริ่มสร้างปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั้งกลุ่มวัฒนธรรมกระแสหลัก และกลุ่มวัฒนธรรมย่อยในพื้นที่ เพื่อสร้างแนวทางการดำรงชีวิตร่วมกันท่ามกลางความต่างของวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้จึงเริ่มใช้แนวคิดชาติพันธุ์สัมพันธ์ใน การวิเคราะห์ปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ของผู้คนขึ้น

แนวคิดชาติพันธุ์สัมพันธ์เป็นแนวคิดที่มุ่งทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของมนุษย์ ทั้งด้านโครงสร้าง สังคม อำนาจ และวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่ม โดยเฉพาะวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อวิเคราะห์ว่าแต่ละกลุ่มมีความสัมพันธ์อย่างไร ทั้งในแง่ของความร่วมมือ ความขัดแย้ง การปรับตัว และการสร้างอัตลักษณ์ร่วม Leepreecha (2022, p. 6) ได้ให้ ความหมายโดยรวมว่า ชาติพันธุ์สัมพันธ์เป็นความสัมพันธ์ทางสังคม บนพื้นฐานของความเหมือนและความแตกต่างทั้ง ภายในในกลุ่มชาติพันธุ์ และระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ตลอดจนความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับบริบทอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ความสัมพันธ์ข้างต้นอาจเป็นผลจากความใกล้ชิดในช่วงระยะเวลาที่ยาวนาน (Soontornpasatch, 2005, p. 95) การศึกษาของ Leepreecha (2014) ได้จำแนกแนวคิดข้างต้นออกเป็น 3 กระบวนทัศน์ ได้แก่ (1) กระบวนทัศน์ว่าด้วยสิ่งกำหนดพื้นฐาน (Primordialist Views) เชื่อว่าความเป็นชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่พื้นฐานที่มีอยู่แล้วในแต่ละสังคม และเป็นสิ่งที่กลุ่มชาติพันธุ์ไม่สามารถเลือกได้ มีมาแต่กำเนิด เช่น ความผูกพันทางสายเลือด ภาษา จารีตประเพณี ความเชื่อ เป็นต้น ทว่า จุดอ่อนของกระบวนทัศน์นี้ คือ มองทุกอย่างเป็นรูปแบบที่ตายตัว ไม่สามารถยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้ (2) กระบวนทัศน์เครื่องมือนิยม (Instrumentalist Paradigm) เชื่อว่าความเป็นชาติพันธุ์เป็นเครื่องมือในการแสดงบทบาท และสถานภาพทางสังคม เพื่อให้ได้ประโยชน์หรืออำนาจบางอย่าง ตัวอย่างเช่น การแต่งงานของชาวจีนอพยพกับสตรีชาวไทยในอดีต มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ภรรยาสะดวกในการติดต่อลูกค้าชาวไทย และสามารถกู้ยืมเงินได้ง่ายขึ้น (Skinner, 2005, p. 130) (3) กระบวนทัศน์การสร้างนิยม (Constructivist Paradigm) มีพื้นฐานความเชื่อว่า ความเป็นชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มิได้เป็นสิ่งตายตัว หากแต่เป็นสิ่งที่มีความพลวัต สามารถถูกสร้างขึ้นใหม่ หรือเลือนหายไปได้ตามบริบท ภายในกลุ่มชาติพันธุ์มักมีกระบวนการในการต่อรอง ตอบโต้ด้วยการสร้างอัตลักษณ์ใหม่อยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม การสร้างขึ้นใหม่ของวัฒนธรรมมิได้เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์แค่อย่างเดียวเท่านั้น ปัจจัยกระแสโลกาภิวัตน์ยังเป็นตัวแปรของการเปลี่ยนแปลง

ปัจจุบัน การศึกษาชาติพันธุ์มักเน้นไปที่การใช้กระบวนทัศน์การสร้างนิยม เนื่องจากการสร้างตัวตนที่สัมพันธ์กับบริบทการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลง โดยมีทั้งการสร้างโดยคนภายในกลุ่มชาติพันธุ์ และคนภายนอกกลุ่ม ในบางกรณีการสร้างโดยคนภายนอกมักเป็นการสร้างให้กลุ่มชาติพันธุ์ดูด้อยกว่า แต่การสร้างโดยคนในกลุ่มมักเป็นเพื่อรับการยอมรับอำนาจต่อรอง

อนึ่ง ประโยชน์ของการศึกษาชาติพันธุ์สัมพันธ์นอกจากช่วยให้เกิดความเข้าใจธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมแล้ว ยังก่อให้เกิดประโยชน์ทางระบบเศรษฐกิจท้องถิ่น การท่องเที่ยว การค้าและบริการ โดยกลไกของชุมชนการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น และการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมชาติพันธุ์ ทั้งในและนอกประเทศ (Treeaekanukul et al., 2022)

แนวคิดการข้ามวัฒนธรรม (Cross-Culturalism)

เมื่อสมาชิกในสังคมมีการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ร่วมกันในด้านภาษา วัฒนธรรม ประเพณี และองค์ความรู้อื่น ๆ กระบวนการชาติพันธุ์สัมพันธ์ย่อมเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ จากกระบวนการดังกล่าวยังนำไปสู่การพัฒนาของ “กระบวนการข้ามวัฒนธรรม” ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์พัฒนาไปสู่การปรับตัว การทำความเข้าใจ และการสร้างความหมายร่วมระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจเป็น 2 กลุ่มหรือมากกว่านั้น การศึกษาการข้ามวัฒนธรรมมุ่งทำความเข้าใจความเหมือน และความแตกต่างด้านค่านิยม ภาษา ประเพณี และวิถีชีวิต เพื่อเอื้อต่อการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน สาระสำคัญของแนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นถึงความต่างของวัฒนธรรม การเคารพและเปิดรับวัฒนธรรมฝ่ายตรงข้าม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มวัฒนธรรม และการสร้างกลไกความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง โดยทั่วไปแล้ว การศึกษาการข้ามวัฒนธรรมนั้น มุ่งวิเคราะห์กลไก กระบวนการ และผลลัพธ์ของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม โดยตั้งคำถามสำคัญว่า กระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นได้อย่างไร และปัจจัยใดเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อการเกิดการข้ามวัฒนธรรม

ในทัศนะของ Hall (1963) การศึกษาระยะห่างระหว่างบุคคลเป็นองค์ประกอบสำคัญของการศึกษาอวัจนภาษา เขาใช้แนวคิดเทศาภิบาลอธิบายและตรวจสอบบรรทัดฐานการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ ทั้งในพื้นที่ส่วนบุคคลและพื้นที่สาธารณะ เพื่อชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม การศึกษาแนวคิดข้างต้นของ Hall ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง และเป็นรากฐานสำคัญของการศึกษาการข้ามวัฒนธรรมในเวลาต่อมา จนนักวิชาการรุ่นหลังนำไปประยุกต์ในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ “ระหว่างวัฒนธรรม” (Inter-cultural) ในทัศนะของ Hiranburana (2013) มองว่า เนื่องจากมนุษย์มีวัฒนธรรมที่ต่างกัน การแสดงออกทางวาจา อวัจนภาษา หรือพฤติกรรมก็ย่อมต่างกัน ด้วยความต่างกัน อาจนำไปสู่การสื่อสารที่ผิดพลาด ดังนั้น ในกรณีการสื่อสารต่างกลุ่มวัฒนธรรมจำเป็นต้องเลือกใช้ระบบ “หัวหน้าเผ่า” หรือตัวกลางเป็นตัวแทนในการสื่อสาร เจกเช่นเดียวกับกรณีกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย (Piriyasurawong, 2021) อย่างไรก็ตาม หลังจากทั้ง 2 ฝ่าย หรือหลายฝ่ายยอมรับในความต่าง ก็อาจนำมาซึ่งการรับรู้ และการสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมของฝ่ายตรงข้าม

แนวคิดการข้ามวัฒนธรรมได้สร้างอิทธิพลต่อการศึกษาในด้านต่าง ๆ เป็นต้นว่า การวิเคราะห์วัฒนธรรมเชิงเปรียบเทียบ กลุ่มชาติพันธุ์ศึกษา การทูตวัฒนธรรม พหุวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับศาสตร์ความรู้อื่น ๆ อีกหลายแขนง เพื่อสร้างความเข้าใจพลวัตการข้ามวัฒนธรรม ฉะนั้น จะเห็นได้ว่า แนวคิดนี้สามารถชี้ให้เห็นว่าการข้ามวัฒนธรรมนั้นส่งผลกระทบในด้านดี และด้านความท้าทายต่อมนุษย์กับสังคมอย่างไร ตลอดจนทำอย่างไรจึงจะสามารถป้องกันความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนยูนนาน และชาวไทยใหญ่ในไทย

บรรพชนของชาวจีนยูนนานและชาวไทยใหญ่แต่เดิมมิได้อาศัยอยู่ในแดนไทย พวกเขาอพยพมาไทยเมื่อช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึง 20 อันเนื่องจากเหตุการณ์สงครามหรือความขัดแย้งทางการเมือง และความยากลำบากทางเศรษฐกิจ ซึ่งคล้ายคลึงกับบรรพชนของชาวจีนกว๋างตุ้ง จินกว๋างไต้ จินฮกเกี้ยน และอื่น ๆ ในภาคใต้ (Laksanapeeti & Kharuhabodee, 2024) พื้นที่ทั้ง 2 กลุ่ม เข้ามาตั้งถิ่นฐานมากที่สุดใน ภาคเหนือของประเทศไทย โดยเฉพาะจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน

สำหรับชาวจีนยูนนานในไทย ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ถือเป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญต่อการค้าทางไกล (Ethnic Groups in Thailand, 2025) ซึ่งงานศึกษาของ Siriphon (2018, p. 142) และ Wangtakwadeen and Lin (2022) ชี้ให้เห็นว่า ชาวจีนยูนนานเชี่ยวชาญการค้าทางบกเป็นพิเศษ ต่อมาด้วยเหตุการณ์ความตึงเครียดทางการเมือง ภาครัฐไทยจึงพยายามบีบคั้นให้ออกจากอริปไตยของไทย แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ ท้ายสุดพยายามให้ชาวจีนยูนนานปรับเข้ากับสังคมและวัฒนธรรมไทย Prapatpong (2010) อธิบายว่า การก่อรูปความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของชาวจีนยูนนานในไทยเกิดขึ้นจาก 2 ปัจจัยสำคัญ คือ (1) บทบาทของรัฐบาลไทยพยายามกำหนดความเป็นจีนยูนนาน ควบคู่กับการดำเนินนโยบายกลืนกลายทางชาติพันธุ์ให้เป็นพลเมืองไทย (2) ปฏิกริยาของชาวจีนยูนนานบางส่วนที่ไม่ละทิ้งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตน พร้อมรื้อฟื้นและรักษาความเป็นจีนยูนนานในรูปแบบเฉพาะของตน

อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมของชาวจีนยูนนานในปัจจุบันยังคงปรากฏให้เห็นผ่านรูปแบบต่าง ๆ Yang et al. (2019) พบว่า ชาวจีนยูนนานในหมู่บ้านอรุณชัยสามารถอนุรักษ์เทศกาลสำคัญได้ แต่อาจมีการเปลี่ยนแปลงที่ต่างไปจากเดิมบ้าง

สิ่งที่เห็นได้ชัด คือ กิจกรรมในเทศกาลต๋อนอู่ ในประเทศจีนมีการแข่งเรือมังกร แต่ชาวจีนยูนนานในไทยทำเพียงขนมบ๊ะจ่าง และขนมฉือปา ในขณะเดียวกัน Li et al. (2020), Threesilp (2018) และ Wang et al. (2019) ชี้ให้เห็นว่า ชาวจีนยูนนานยังคงใช้ภาษาจีนยูนนานในชีวิตประจำวัน ซึ่งอาจปะปนภาษาไทยและภาษาไทยล้านนาบ้าง Yang et al. (2019) พบว่าการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนยูนนานในหมู่บ้านอรุโณทัย อำเภอเชียงดาว สามารถอาศัยร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นอย่างกลมกลืน เช่น ชาวไทใหญ่ ทว่า พวกเขาพยายามสร้างสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อแสดงอัตลักษณ์ของตนเอง เช่น การตกแต่งบ้านและร้านค้า การประกอบอาหาร เช่น บะหมี่ยูนนาน และผักดองยูนนาน

สำหรับชาวไทใหญ่ในไทย ถือเป็นหนึ่งในชาติพันธุ์ใต้ ซึ่งอารยธรรมของพวกเขาแต่เดิมตั้งอยู่บริเวณราบลุ่มระหว่างหุบเขาที่มีแม่น้ำโขง แม่น้ำสาละวิน และแม่น้ำอิรวดีไหลผ่าน (Witayasakpan, 2001) อย่างไรก็ตาม พื้นที่ที่ชาวไทใหญ่อาศัยหนาแน่นมากที่สุด คือ รัฐฉาน ประเทศเมียนมา

ในด้านประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อมีความคล้ายคลึงกับชาวไทย กล่าวคือ นับถือพุทธศาสนา มีเทศกาลวันสงกรานต์ เทศกาลเข้าพรรษา เข้าวัดทำบุญเช่นเดียวกับชาวไทย ภาษาที่ใช้ก็คล้ายกับภาษาไทย ชาวไทใหญ่มีความพยายามที่จะรักษาวัฒนธรรมของตน และสร้างความกลมกลืนทางวัฒนธรรมกับผู้คนในท้องที่ มีการสืบสานวัฒนธรรมของตนผ่านรูปแบบต่าง ๆ การศึกษาของ Puakdee and Jamnongsarn (2021) และ Sittirach et al. (2021) พบว่า ชาวไทใหญ่ใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือปลูกฝังอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และการสืบสานวัฒนธรรมดั้งเดิมจนถึงปัจจุบัน เช่น เพลงจีสอง เพลงตะรอมหากเป้า งานวิจัยของ Lertchavalitsakul (2012) พบว่า ชาวไทใหญ่นิยมเลือกซื้อวัตถุดิบจากกลุ่มวัฒนธรรมเดียวกันเพื่อนำมาประกอบอาหาร นอกจากนี้ การศึกษาของ Sriratanaban et al. (2017) ชี้ให้เห็นว่าชาวไทใหญ่รับเอาวัฒนธรรมจากแดนอื่นมาสร้างให้เป็นวัฒนธรรมตนเอง ยกตัวอย่าง ขนมอาละหว่า เปงมั่ง ส่วยทะมิน ที่มีในแม่ฮ่องสอน เดิมมีถิ่นกำเนิดมาจากประเทศอื่น แต่ท้ายสุดรับเอาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีการรับประทานของตนเอง

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น เห็นได้ว่าการศึกษาที่ผ่านมาทั้งกรณีของชาวจีนยูนนานและชาวไทใหญ่มุ่งเน้นการวิเคราะห์การปรับตัวทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับสังคมไทยในฐานะวัฒนธรรมกระแสหลัก ดังเช่น Li et al. (2020) และ Threesilp (2018) ที่ให้ความสำคัญกับการเปรียบเทียบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมระหว่างชาวจีนยูนนานกับชาวไทย มีอุปการะต่อความเข้าใจทางชาติพันธุ์วิทยาในไทย ขณะที่ Yang et al. (2019) ชี้ให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างชาวจีนยูนนานกับชาวไทใหญ่ในหมู่บ้านอรุโณทัย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยข้างต้นมิได้อธิบายกลไกการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระหว่าง 2 กลุ่มชาติพันธุ์

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างชาวจีนยูนนานกับชาวไทใหญ่ โดยตั้งอยู่บนฐานความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีบริบททางพื้นที่ ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน แนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย ชาติพันธุ์สัมพันธ์ และการข้ามวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยนำแนวคิดชาติพันธุ์สัมพันธ์สำหรับเปิดมุมมองโครงสร้างสังคม อำนาจ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ตลอดจนรูปแบบความร่วมมือระหว่าง 2 ชุมชน กอปรกับใช้แนวคิดการข้ามวัฒนธรรม มาอธิบายรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และปัจจัยที่เอื้อต่อการยอมรับความต่างทางวัฒนธรรม การบูรณาการแนวคิดทั้งสองสามารถสังเคราะห์ความเข้าใจเกี่ยวกับพลวัตการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมควบคู่กับ

โครงสร้างความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ ผลการวิเคราะห์ในลักษณะนี้ยังช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ของไทยได้

ผลการศึกษา

1. ลักษณะทางภูมิศาสตร์และภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ระหว่างหมู่บ้านห้วยผึ้งกับหมู่บ้านเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

1.1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์ และภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านห้วยผึ้ง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านห้วยผึ้ง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

หมู่บ้านห้วยผึ้งตั้งอยู่ในตำบลแม่สลองใน หมู่ที่ 2 อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ทางทิศเหนือของหมู่บ้านมีอาณาเขตติดกับตำบลเทอดไทย ทางทิศตะวันออกเชื่อมต่อกับตำบลห้วยมู อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ทางทิศใต้และทิศตะวันออกของหมู่บ้านส่วนใหญ่ประกอบด้วยแนวเทือกเขาสูงที่ทอดตัวยาวติดกับเขตแดนของประเทศเมียนมา ลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้านเป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อน มีแม่น้ำแม่คำไหลตัดผ่านเส้นทางคมนาคมกลางหมู่บ้าน พื้นที่ในหมู่บ้านเหมาะแก่การทำการเกษตรที่ต้องการอากาศเย็น เช่น ชา พืชผักเมืองหนาว ในปัจจุบันผู้คนส่วนใหญ่ปลูกยางพาราและรับจ้างงานทั่วไป สะท้อนจากคำสัมภาษณ์ “สมัยตอนผมเด็ก ๆ ในหมู่บ้านมีการปลูกฝิ่น ต่อมาในหลวงรัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระเจ้าได้เข้ามาเห็นท่านจึงมีการลงพื้นที่ให้ชาวบ้านมีความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชผลไม้แทนการปลูกฝิ่น มีการปลูกกาแฟ ปลูกผลไม้และชา หลัก ๆ ปลูกกาแฟกับชาก่อนที่จะหลังจากนั้นหันมาปลูกต้นยางพารา” (IY1, Personal Communication, January 30, 2025)

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านห้วยผึ้ง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

ในช่วงยุคสงครามเย็น จีนเผชิญกับความขัดแย้งทางอุดมการณ์ภายใน จนนำไปสู่สงครามกลางเมืองที่เกิดขึ้นระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์จีนกับรัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋ง ความขัดแย้งข้างต้นก่อให้เกิดความสูญเสียอย่างมาก ท้ายที่สุดเจียง ไคเช็กต้องสั่งการให้บรรดาทหารของตนถอยร่นไปตั้งรัฐบาลใหม่ที่ไต้หวันหลังจากที่พ่ายสงคราม (Tootongkam, 2021) ทว่า มีกำลังทหาร 2 กองทัพที่ไม่ถอยร่น ซึ่งได้แก่ กองทัพที่ 8 และกองทัพที่ 26 (Prakatwutthisan, 2003) ทั้ง 2 กองทัพยังคงตั้งกองกำลังที่ยูนิทนานเพื่อต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์อย่างต่อเนื่อง จนในปี ค.ศ. 1950 ผู้นำทหารบางส่วนหันไปสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์จีน จนจำนวนกำลังพลลดลง และจำเป็นต้องถอยทัพไปยังชายแดนจีน-เมียนมา

ช่วงปี ค.ศ. 1953 รัฐบาลเมียนมาได้ยื่นเรื่องร้องเรียนต่อองค์การสหประชาชาติว่าทั้ง 2 กองทัพบุกรุกอธิปไตย ต่อมาที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติมีมติให้กองกำลังดังกล่าวถอนตัวออกจากพื้นที่ เจียง ไคเช็ก จึงประกาศถอนกำลังกลับไปไต้หวันอีกครั้ง ทว่า มีทหารบางส่วนไม่ยินยอมเดินทางไปได้วัน และ “ใช้กลยุทธ์ให้ผู้อื่นปลอมตัวเป็นตนเองเพื่อเดินทางแทน” (IY2, Personal Communication, January 30, 2025) โดยอาศัยข้อเท็จจริงที่ว่าในขณะนั้นยังไม่มีเอกสารยืนยันตัวบุคคล

ภายหลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนส่งกำลังสนับสนุนสมทบกับฝ่ายทหารของเมียนมาเพื่อขับไล่กลุ่มทหารของเจียงไคเช็คออกจากอู๋เป่ย์โดยเมียนมา ทำให้กองกำลังกองพลที่ 5 ที่นำโดยนายพลต้วน ซีเหวิน (段希文) หรือ “ซีวัน คำลือ” ต้องล่าถอยเข้าสู่ดอยแม่สลอง (Jinnie in America by J Channel, 2022) การอพยพเข้ามาของกลุ่มทหารจีนคณะชาติทำให้รัฐบาลไทยกังวลด้านความมั่นคงภายในประเทศ จึงออกนโยบายสำหรับควบคุม ผลักดัน เปิดเจรจาการหลังไหลเข้ามาของกลุ่มทหารจีนคณะชาติ ด้วยคุณูปการที่ทหารจีนคณะชาติช่วยรัฐบาลไทยร่วมสกัดและปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในพื้นที่ดอยผาหม่นและดอยหลวง รัฐบาลไทยจึงยอมรับสถานะของทหารกลุ่มดังกล่าวในฐานะผู้อพยพตั้งแต่วันที่ ค.ศ. 1967 เป็นต้นมา สุดท้ายหลังปี ค.ศ. 1984 รัฐบาลไทยเริ่มพิจารณาแปลงสัญชาติให้กับกลุ่มดังกล่าว

หมู่บ้านห้วยผึ้งเป็นหนึ่งในหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ใกล้ดอยแม่สลองนอก และเป็นหมู่บ้านที่มีอดีตกลุ่มทหารจีนคณะชาติเข้ามาตั้งถิ่นฐานจำนวนมาก รวมถึงกลุ่มพ่อค้าทางไกลที่อพยพมา กลุ่มชาวจีนยูนนานที่เข้ามากลุ่มแรก คือ หัวหน้าในกองของกลุ่มคณะชาติที่ชื่อว่าหยางเผิง (杨鹏) พร้อมด้วยสมาชิกของเขา โดยพวกเขาเริ่มต้นจากสถานะการเป็นกึ่งทหารกึ่งผู้พลัดถิ่น ที่ได้รับยอมรับจากรัฐบาลไทย ตลอดจนผู้คนในพื้นที่ ซึ่งตรงกับช่วงปี ค.ศ. 1967 ที่รัฐบาลไทยเริ่มจัดระบบชุมชนให้มีรูปแบบการบริหารจัดการและการดำรงชีวิตที่เป็นระเบียบตามมาตรฐานของรัฐ วางรากฐานให้กลุ่มผู้อพยพยอมรับความเป็นไทยโดยคุชฉี กอปรกับมีหน่วยงานของภาครัฐเข้ามาดูแลสำหรับสร้างความมั่นคงในการใช้ชีวิตของผู้พลัดถิ่น

การก่อตั้งหมู่บ้านห้วยผึ้ง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

“คำว่าห้วยผึ้งที่เป็นชื่อหมู่บ้าน แท้จริงแล้ว “ผึ้ง” มาจากคำว่า “เผิง” เป็นชื่อของหัวหน้าในกองของกลุ่มคณะชาติ “หยางเผิง” (杨鹏)” (IY1, Personal Communication, January 30, 2025) การอพยพของชาวจีนยูนนานมายังหมู่บ้านห้วยผึ้ง เริ่มต้นจากหัวหน้าในกองหยางเผิง ผู้มีสิทธิเดินทางกลับได้วันหลังสิ้นสุดภารกิจ แต่เขาเลือกที่จะตั้งถิ่นฐานในไทยแทน เนื่องจากกังวลต่อความไม่แน่นอนในการดูแลตนเองหากเดินทางกลับ กอปรกับมีความผูกพันแน่นแฟ้นกับลูกน้องชาวจีนที่อาศัยอยู่ในไทย เขาได้ชักชวนกองกำลังจำนวนหนึ่ง และชาวจีนบางส่วนมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บ้านหม้อ ก่อนที่จะสำรวจพื้นที่ในหมู่บ้านห้วยผึ้ง ในขณะนั้นเอง เขาเล็งเห็นว่าพื้นที่ห้วยผึ้งเหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานใหม่ จึงชวนกลุ่มคนจีนจำนวนหนึ่งตั้งรกรากที่ห้วยผึ้งอย่างเป็นทางการ ภายหลังเกิดความคิดสร้างโรงเรียนสอนภาษาจีน แต่เนื่องด้วยประชากรมีน้อย หยางเผิงจึงชวนชาวจีนที่ประเทศเมียนมาเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่ม เขาชูแนวคิด “โอกาสทางการศึกษา” ให้แก่บุคคลที่นำลูกหลานเข้ามาศึกษาในห้วยผึ้ง โดยสนับสนุนค่าใช้จ่ายด้านการเรียน ทั้งนี้ “งบประมาณสนับสนุนการศึกษาของเขาได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายชาวจีนโพ้นทะเล โดยเฉพาะชาวจีนจากสิงคโปร์” (IY2, Personal Communication, January 30, 2025) อย่างไรก็ตาม การสนับสนุนต้องหยุดชะงักลงช่วงหนึ่ง เนื่องจากรัฐบาลไทยมีนโยบายควบคุมการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มชาวจีน ส่งผลให้การเรียนการสอนในโรงเรียนบ้านห้วยผึ้งต้องหยุดลง และเหลือเพียงการสอนภาษาจีนตามบ้านเรือน

แม้ว่าหมู่บ้านห้วยผึ้งจะเป็นชุมชนขนาดเล็ก แต่ในปัจจุบันกลับมีความพร้อมด้านการศึกษา โดยมีทั้งในระบบของรัฐและเอกชน รวมถึงโรงเรียนที่มุ่งเน้นด้านภาษาและศาสนา ซึ่งในหมู่บ้านมีสถานศึกษาหลักที่สำคัญ 3 แห่ง ได้แก่ (1) โรงเรียนบ้านห้วยผึ้ง (2) โรงเรียนจีนจงหว่า (回鹏中华中学) เป็นโรงเรียนสอนภาษาจีนภาคค่ำเอกชน (3) โรงเรียน

หมิงเต๋อ (明德小学) เป็นโรงเรียนสอนภาษาจีนภายใต้การดูแลขององค์กรศาสนาคริสต์ การมีอยู่ของสถานศึกษาทั้ง 3 ข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความพยายามของชุมชนในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวจีนยูนนาน การปรับตัวให้เข้ากับรัฐไทย

ประชากรชาวไทยเชื้อสายจีนยูนนานในหมู่บ้านห้วยผึ้ง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

“ประชากรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านเป็นกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนยูนนาน โดยคิดเป็นประมาณ 70% ของประชากรทั้งหมด ขณะที่อีก 30% เป็นกลุ่มอื่น ชาวไทใหญ่ อาข่า ลัวะ ลีซู ลาหู่ เมี่ยน และไทยพื้นเมือง” (IY1, Personal Communication, January 30, 2025) งานวิจัยของ Daungkam and Trarunguang (2021) ระบุข้อมูลเชิงสถิติว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนยูนนานที่อาศัยในหมู่บ้านนี้มีกว่า 4,000 กว่าคน ซึ่งกว่าร้อยละ 79 เป็นกลุ่มชาวจีนยูนนานที่มีภูมิลำเนาเดิมมาจากแถบลุ่มน้ำหลานซาง (澜沧) ตำบลปกครองตนเองเผ่าไตเผ่าลาหู่เมืองเมิ่งเหลียน (孟连傣族拉祜族自治县) บ้างมาจากอำเภอเถิงซง (腾冲) ของเมืองเป่าซาน (保山市) ซึ่งมีอาณาเขตติดกับรัฐฉาน

การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนยูนนานภายใต้บริบทพหุวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดพลวัตทางภาษาที่สะท้อนการปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน เมื่อชาวจีนยูนนานมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น พวกเขาจะเลือกใช้ภาษาไทยสำหรับการสื่อสาร นอกจากนี้ การปรับตัวของชาวจีนยูนนานที่เป็นกลุ่มอดีตทหารจีนคณะชาติยังสะท้อนได้จากการตั้งนามสกุลหลังจากที่ผ่านกระบวนการเป็นพลเมืองไทย โดยมักตั้งนามสกุลคล้ายคลึงกันโดยขึ้นต้นด้วย “เด่น” “แดน” “ชีวิน” “เจริญ” และ “ใจ” (Prapatpong, 2016)

1.2 ลักษณะทางภูมิศาสตร์ และภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

หมู่บ้านเทอดไทยเป็นส่วนหนึ่งขององค์การบริหารส่วนตำบลเทอดไทย หมู่ที่ 1 อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ทิศเหนือของหมู่บ้านติดประเทศเมียนมา ทิศใต้และทิศตะวันตกติดกับหมู่บ้านห้วยผึ้ง ตำบลแม่สลองใน ทิศตะวันออกติดตำบลแม่ฟ้าหลวง พื้นที่ทั้งหมดของหมู่บ้านเป็นป่าสงวน มีเทือกเขาสลับซับซ้อน ในหมู่บ้านมีแม่น้ำแม่จันฝั่งซ้ายและป่าแม่น้ำคำ อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้านห้วยผึ้งแล้ว กลางหมู่บ้านมีพื้นที่ราบอยู่มาก มีลักษณะที่คล้ายแอ่งกระทะ เหมาะแก่การสร้างสิ่งปลูกสร้าง อาคารบ้านเรือน รวมถึงลานกิจกรรมต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการสร้างพื้นที่สาธารณะส่วนกลางของหมู่บ้าน พื้นที่ส่วนกลางที่โดดเด่นของหมู่บ้านข้างต้น คือ ตลาดยามเช้า และลานกีฬา ที่เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างหมู่บ้านเทอดไทยกับหมู่บ้านห้วยผึ้ง

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดในหมู่บ้าน โดยในยุคจารีต กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่มีระบบการปกครองแบบเจ้าฟ้า (Sawbwa) ภายในรัฐของตนเอง ซึ่งมีลักษณะเป็นการปกครองตนเองภายใต้โครงสร้างอำนาจท้องถิ่น ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อจักรวรรดิอังกฤษเริ่มเข้าสู่กระบวนการถอนตัวจากอาณานิคมในเอเชีย นายพลอองซาน ได้ชักชวนให้ผู้นำรัฐฉานและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ร่วมเจรจาเพื่อเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษ จนปี ค.ศ. 1946 ได้ทำการลงนามในสนธิสัญญาปางหลวง (Panglong Agreement) ข้อตกลงสำคัญในสนธิสัญญาฯ คือ

การจัดตั้งสหพันธรัฐแห่งเมียนมา และการเปิดโอกาสให้รัฐต่าง ๆ ทบทวนความสัมพันธ์กับรัฐบาลกลาง อย่างไรก็ตาม หลังการลอบสังหารนายพลอองซานในปีเดียวกัน รัฐบาลทหารเมียนมาที่เข้ามามีอำนาจในเวลาต่อมากลับละเมิดข้อตกลงในสนธิสัญญาดังกล่าว ไม่เปิดโอกาสให้มีการแยกตัว หรือกำหนดสถานะของรัฐตนเอง ส่งผลให้เกิดการลุกขึ้นสู้ของกลุ่มชาวไทใหญ่ผ่านฐานที่มั่น เช่น เมืองสีป้อ (Hsipaw) เพื่อเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ (Choeiyai, 2017)

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1962 เป็นต้นมา นายพลเนวินได้ยึดอำนาจและปกครองเมียนมาด้วยระบอบเผด็จการทหาร (Mok Ta Wah, 2015) ทำให้เวลาต่อมาเกิดความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์ อันนำมาสู่สงครามในเมือง ส่งผลให้ชาวไทใหญ่จำนวนมากต้องลี้ภัยสงครามมายังไทย เพื่อแสวงหาชีวิตที่ดีกว่า ชาวไทใหญ่ที่อพยพเข้ามาส่วนใหญ่มักจะอาศัยอยู่ในภาคเหนือของไทย ซึ่งรวมถึงหมู่บ้านเทอดไทย

ครั้งหนึ่งในหน้าประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านข้างต้นเคยมีผู้นำชื่อ ขุนล่า (张奇夫) และพื้นที่แห่งนี้เคยเป็นฐานที่มั่นทางทหารของขุนล่า เขามีเชื้อสายจีนจากทางบิดา เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการสื่อสารหลายภาษา ได้แก่ ภาษาไทใหญ่ ภาษาเมียนมา และภาษาจีนกลาง ข้อมูลจากพิพิธภัณฑ์บ้านขุนล่าระบุว่า ในปี ค.ศ. 1966 ขุนล่าได้ร่วมกับชูลาย และแสงเมืองในการก่อตั้งกองกำลังกู้ชาติ (Shan United Army: S.U.A.) เพื่อเคลื่อนไหวเรียกร้องเอกราชให้กับรัฐฉาน อย่างไรก็ตาม เขาไม่สามารถต้านทานกำลังของรัฐบาลเมียนมาได้ ขุนล่าจึงถูกจับกุมและถูกคุมขังในวันที่ 20 พฤศจิกายน 1969 ต่อมาปี ค.ศ. 1974 กองกำลังของขุนล่าจึงได้ลักพาตัวนายแพทย์ เพียรนิทสกี เพื่อนำมาเป็นตัวประกันในการปลดปล่อยอิสรภาพแก่ขุนล่า ทำให้ขุนล่ากลับมายังหมู่บ้านเทอดไทยได้อีกครั้ง

แม้ในเบื้องต้นขุนล่าจะเป็นที่รู้จักในฐานะผู้นำทางการเมืองและทหาร แต่ภายหลังชื่อเสียงของเขากลับถูกเชื่อมโยงกับขบวนการค้ายาเสพติดรายใหญ่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยอย่างมาก รัฐบาลไทยจึงดำเนินการปราบปราม และขับไล่ขุนล่าออกจากพื้นที่วันที่ 21 มกราคม 1982

การก่อตั้งหมู่บ้านเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

หมู่บ้านเทอดไทย เดิมชื่อ “บ้านหินแตก” ซึ่งที่มาของชื่อมาจากลักษณะทางกายภาพของหินก้อนใหญ่ก้อนหนึ่งที่ตั้งอยู่บริเวณที่แม่น้ำแม่คำ และน้ำห้วยดอยแสงไหลมาบรรจบกัน หรือบริเวณชุมชนบ้านหินแตก (ปัก 8¹) หินก้อนข้างต้นมีรอยแตกแต่ไม่แยกจากกัน ชาวบ้านจึงใช้ตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน ต่อมาในปี ค.ศ. 1982 สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานนามใหม่ว่า “บ้านเทอดไทย” (Thoet Thai Subdistrict Administrative Organization, 2023) การเปลี่ยนชื่อใหม่ส่งผลให้ชาวบ้าน “รู้สึกเป็นเกียรติครับ เพราะการที่สมเด็จพระเทพฯ ให้ความสำคัญสนใจกับหมู่บ้านแห่งนี้” (IT4, Personal Communication, January 31, 2025)

“ช่วงเริ่มของหมู่บ้าน ผู้คนมักอาศัยในบริเวณบ้านหินแตก ที่นี้มีความเจริญทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก แต่หลังเกิดโรคมาลาเรียระบาดหนัก จึงย้ายไปอยู่ที่หินแตกใหม่ อยู่ใกล้กับโรงพยาบาลแม่ฟ้าหลวงในปัจจุบัน ช่วงก่อนปี ค.ศ. 1964 หมู่บ้านนี้มีเพียงประมาณ 7 หลังคาเรือนที่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์” (IT2, Personal Communication, January 31, 2025) และในขณะนั้น หมู่บ้านนี้มีความสำคัญในฐานะเมืองผ่านของเส้นทางการค้าทางบก

¹ ปัก หมายถึง ชุมชนระดับย่อยในพื้นที่ที่เทียบเท่าตรอกหรือซอย

โดยมีการขนส่งสินค้าโดยใช้วัวต่างนำสินค้าจำพวกน้ำผึ้ง และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นอื่น ๆ จากภูมิลำเนาเข้าสู่ส่วยสำหรับแลกเปลี่ยน ผู้คนจึงเริ่มมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ด้วย

ในปี ค.ศ. 1964 กลุ่มกองกำลังรัฐฉานเริ่มเข้ามาตั้งพื้นที่หมู่บ้านเทอดไทยเป็นครั้งแรก ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ขุนล่าเข้ามาดำรงตำแหน่งผู้นำชุมชนคนแรก เขาได้พยายามสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงให้กับคนในพื้นที่ ตลอดจนเป็นผู้สานสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้คนในพื้นที่กับชาวไทยใหญ่ในรัฐฉาน ประเทศเมียนมา หรือกับชาวจีนยูนนานในพื้นที่ข้างเคียง สร้างความปรองดองให้กับผู้คน ในขณะที่เขาดำรงตำแหน่ง ได้มีการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น โรงพยาบาล วัด และโรงเรียน จะเห็นได้ว่า มีป้ายสรรเสริญคุณูปการของขุนล่ามากมายในพื้นที่ โดยเฉพาะที่วัดพระธาตุกาคำ

ประชากรชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่ในหมู่บ้านเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

ข้อมูล Local Development Plan (2023–2027) of the Thoet Thai Subdistrict Administrative Organization, Mae Fah Luang District, Chiang Rai Province รายงานว่า หมู่บ้านเทอดไทยมีจำนวนประชากรทั้งหมด 5,640 คน (Thoet Thai Subdistrict Administrative Organization, 2023) “ถ้าคิดมาเป็นเปอร์เซ็นต์ก็จะมีชาวไทยใหญ่ประมาณ 60% ชาวจีน 20% ชาวอาข่า 10% ลาหู่ 10%” (IT2, Personal Communication, January 31, 2025) ภายในหมู่บ้านมีการแบ่งพื้นที่การบริหารออกเป็น 12 ป๊อก โดยที่ป๊อก 3 และป๊อก 4 เป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนยูนนานอาศัยอย่างหนาแน่น ขณะที่ป๊อกอื่นเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ส่วนชาวอาข่า ลาหู่ จะอาศัยอยู่กระจายตัวแทรกอยู่ตามป๊อกต่าง ๆ โดยไม่มีการแยกพื้นที่อย่างชัดเจน

2. รูปแบบและลักษณะของการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างหมู่บ้านห้วยผึ้งกับหมู่บ้านเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

2.1 ความสัมพันธ์เชิงปฏิสัมพันธ์ด้านสังคมและเศรษฐกิจ

ประวัติการพลัดถิ่นระหว่างชาวจีนยูนนานในหมู่บ้านห้วยผึ้งกับชาวไทยใหญ่ในหมู่บ้านเทอดไทยมีลักษณะคล้ายคลึงกันในหลายประการ โดยเฉพาะในด้านภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ถิ่นกำเนิดของบรรพบุรุษ รวมถึงปัจจัยทางการเมืองที่นำไปสู่การเคลื่อนย้าย โดยที่ชาวจีนยูนนานมีถิ่นกำเนิดดั้งเดิมอยู่ที่มณฑลยูนนาน ทางตอนใต้ของประเทศจีน ส่วนพื้นที่ศูนย์กลางของชาวไทยใหญ่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน คือ รัฐฉาน ประเทศเมียนมา ทั้ง 2 กลุ่ม ต่างมีถิ่นกำเนิดอยู่ในภูมิภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีน ไหลลงมาจนถึงภาคเหนือของประเทศไทย ในอดีตก่อนที่จะมีการสถาปนารัฐชาติหรือประเทศ พื้นที่เหล่านี้ล้วนเป็นรัฐจารีต (Traditional States) การเดินทางข้ามเขตแดนระหว่างรัฐจึงเป็นไปอย่างเสรี

ช่วงสงครามเย็นถือเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อชาวจีนยูนนานและชาวไทยใหญ่อย่างมีนัย ทั้ง 2 กลุ่มต่างเผชิญกับความขัดแย้งทางอุดมการณ์ นำไปสู่การสู้รบในสนามรบ อย่างไรก็ตาม ผู้คนต่างต้องลี้ภัยเพื่อความอยู่รอด จึงมีกลุ่มคนบางส่วนถอยร่นมายังไทย ดังคำบอกเล่า “เราเข้ามามันไม่มีพรมแดนว่าอันไหนไทยอันไหนพม่า ไม่ได้แบ่งเขตแดนอย่างชัดเจนจึงถึงราว ค.ศ. 1962 ชาวไทใหญ่หนีร้อนมาพึ่งเย็นที่ไทยเนื่องจากสงครามกลางเมืองในรัฐฉาน” (IT4, Personal Communication, January 31, 2025)

ในความเป็นจริงแล้ว การเคลื่อนย้ายของผู้คนดังกล่าวยังมีปัจจัยจากการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการค้าขายผ่านเส้นทางการค้า ซึ่งดำเนินมาก่อนการเกิดสงคราม โดยเดิมทีกลุ่มชาวไทยใหญ่เป็นกลุ่มที่มีความเชี่ยวชาญใน

การค้าขายบนพื้นที่ราบ ชาวไทยล้านนา รู้จักกันดีในฐานะพ่อค้าวัวต่าง อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์นี้เกิดการเปลี่ยนแปลงในช่วงปลายรัชกาลที่ 5 หลังเหตุการณ์กบฏเงี้ยว ซึ่งเกิดจากความไม่พอใจของชาวไทยใหญ่ต่อรูปแบบการปกครองใหม่ของรัฐสยามในดินแดนล้านนา เหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ชาวล้านนาค่อย ๆ หันเหทางการค้าไปยังกลุ่มพ่อค้าชาวจีนยูนนาน เหตุการณ์นี้สะท้อนให้เห็นว่า ทั้งชาวไทยใหญ่และชาวจีนยูนนานต่างมีความสามารถทางการค้าและเศรษฐกิจอย่างโดดเด่น ซึ่งถือเป็นอัตลักษณ์ร่วมที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ของทั้ง 2 กลุ่ม ดังที่นักวิชาการกล่าวว่า “จีนยูนนานก็มาจากทางตอนใต้ของจีน บทบาทสำคัญของเขาถือเป็นพ่อค้าทางไกลในอนุภูมิภาคด้วย ...ไทใหญ่ก็เช่นกัน” (IS1, Personal Communication, May 8, 2025)

ภายหลังที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในไทย ทั้งสองเริ่มเกิดกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมผ่านการเรียนรู้ ทั้งในด้านภาษา วิถีชีวิต การค้าขาย อันสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวและการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน หลักฐานเชิงประจักษ์ที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจของทั้งสอง คือ ตลาดเข้าบ้านเทอดไทย ที่ตั้งอยู่ใจกลางหมู่บ้านเทอดไทย จากการลงพื้นที่สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม พบว่า พ่อค้าแม่ค้าส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ และชาวจีนยูนนาน มีลักษณะการแต่งกายที่สะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มวัฒนธรรม ทั้งนี้ ผู้วิจัยมิได้พบการเลือกซื้อสินค้าเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน

ภายใต้การบริหารของรัฐบาลไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีการประกาศใช้ “รฐนิยมฉบับที่ 9” ว่าด้วยการส่งเสริมการใช้ภาษาและหนังสือไทย โดยมีวัตถุประสงค์ให้พลเมืองเคารพและยกย่องภาษาไทย (Thurachen, 2017) นโยบายดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ได้รับการศึกษาที่เป็นแบบแผนเดียวกัน ซึ่งมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความเข้าใจและความจงรักภักดีต่อรัฐไทย ขณะเดียวกัน ในบริบทโลกปัจจุบันที่ประเทศจีนมีบทบาทเป็นประเทศมหาอำนาจ การศึกษาภาษาจีนกลางจึงได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ประกอบการชาวไทยใหญ่ที่มุ่งหวังให้บุตรหลานมีพื้นฐานด้านภาษาจีนเพื่อสร้างโอกาสในอนาคต ดังคำสัมภาษณ์ “คนไทใหญ่ส่วนใหญ่จะไปทำงานที่ภาคกลาง ส่วนมากจะไปประกอบอาชีพเป็นไกด์นำเที่ยวหรือล่ามแปลภาษาจีน เพราะว่าที่หมู่บ้านมีโรงเรียนจีน” (IT4, Personal Communication, January 31, 2025)

ความสัมพันธ์เชิงปฏิสัมพันธ์ด้านสังคมที่สำคัญอีกประการ คือ การแต่งงานข้ามกลุ่มวัฒนธรรม “เทอดไทยเป็นหมู่บ้านไทใหญ่ มีการแต่งงานระหว่างชาวจีนกับไทใหญ่อยู่ตลอด” (IS2, Personal Communication, May 26, 2025) ส่งผลให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมภายในครอบครัว บุคคลสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงปฏิสัมพันธ์ด้านสังคม คือ ขุนสา ผู้มีเชื้อสายจีนจากบิดา และรับวัฒนธรรมไทใหญ่จากมารดา ชาวไทใหญ่และชาวจีนในพื้นที่ต่างยกย่องในฐานะผู้นำมีความสามารถในการสร้างเครือข่ายทั้งในระดับชุมชน และข้ามพรมแดนรัฐชาติ

สังเกตเห็นได้ว่า ชาวจีนยูนนานในหมู่บ้านห้วยผึ้งและชาวไทยใหญ่หมู่บ้านเทอดไทยมีความสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจที่ลึกซึ้ง ตั้งแต่การตั้งถิ่นฐาน การใช้พื้นที่ส่วนกลางร่วมกัน การมีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์คล้ายกัน ทั้งสองต่างมีอาชีพที่คล้ายกัน โดยเฉพาะเชี่ยวชาญด้านการค้าขายในท้องถิ่น และระหว่างรัฐชาติ ในขณะเดียวกัน ยังได้รับการศึกษาแบบเดียวกันจากรัฐไทยตั้งแต่สมัยที่มีประกาศรฐนิยม สามารถช่วยลดช่องว่างทางวัฒนธรรมของทั้งสอง นอกจากนี้ การแต่งงานข้ามกลุ่มวัฒนธรรมยังช่วยส่งเสริมความใกล้ชิดทางสังคมและวัฒนธรรม จนนำไปสู่ความเข้าใจและการอยู่ร่วมกัน

2.2 ความสัมพันธ์เชิงปฏิสัมพันธ์ด้านกิจกรรมทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน

พื้นที่ส่วนกลางของทั้ง 2 หมู่บ้านจำนวนมากถูกใช้เป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม โดยในหมู่บ้านเทอดไทยมีวัดพระธาตุกาคำ ลานกิจกรรม โรงเรียนจีนต้าถงวิทยาคม และสนามกีฬาภายในหมู่บ้านที่มักใช้เป็นสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนหมู่บ้านห้วยผึ้ง เนื่องจากมีพื้นที่ราบน้อยกว่า การจัดงานในที่หมู่บ้านห้วยผึ้งจึงมีข้อจำกัด ในหมู่บ้านมักใช้ลานกิจกรรมด้านหน้าบริเวณโรงเรียนบ้านห้วยผึ้งในการจัดงานต่างกิจกรรมของชาวจีนยูนนาน ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในแต่ละครั้ง มักมีการเชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้กลุ่มวัฒนธรรมอื่นมามีส่วนร่วมอยู่เสมอ ดังปรากฏในคำในสัมภาษณ์ “พอถึงงานปอย (ปอยหลู่ข้าวหย่ากู่) เพื่อนหนูที่เป็นคนไทใหญ่เรียนด้วยกันในโรงเรียนก็ชวนมาทำบุญที่นี่ (วัดพระธาตุกาคำ) หนูเลยชวนรถเขามา” (IY9, Personal Communication, January 30, 2025) “งานไหว้พระจันทร์ทางเรา (ไทใหญ่) ก็จะไปเข้าร่วมตั้งขนมผลไม้ไหว้พระจันทร์ขอพร ถ้าเทศกาลตรุษจีนก็จะมีการเชิญมาแบบเป็นกลุ่ม” (IT5, Personal Communication, January 31, 2025)

อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ พบว่าทั้ง 2 หมู่บ้าน มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่จัดขึ้นเป็นประจำ ดังข้อมูลแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เทศกาลของชาวจีนยูนนานในหมู่บ้านห้วยผึ้ง และชาวไทใหญ่ในหมู่บ้านเทอดไทย (Festivals of the Yunnan Chinese in Huai Phueng Village and the Tai Yai in Thoet Thai Village)

เดือน	เทศกาลและประเพณีของชาวจีนยูนนาน ในหมู่บ้านห้วยผึ้ง	เทศกาลและประเพณีชาวไทใหญ่ ในหมู่บ้านเทอดไทย
1	ตรุษจีน (春节) ทานอาหารร่วมกันในครอบครัว มอบซองแดง ไหว้เจ้า ชมการแสดงร้องรำพื้นบ้าน ฯลฯ ตรุษจีนเล็ก (小年) ทานบัวลอย ชมการแสดงต่าเกอ (打歌) พิธีส่งเจ้ากลับไปยังสรวงสวรรค์ ซึ่งถือเป็นสัญญาณสิ้นสุดการฉลองวันปีใหม่ของจีน ทั้งเทศกาลวันตรุษจีน และตรุษจีนเล็ก มักมีการจัดงานที่โรงเรียนต้าถงในหมู่บ้านเทอดไทย และบริเวณลานกิจกรรมของหมู่บ้านห้วยผึ้ง เช่น กิจกรรมการเดินอาสุไจ หรือการแสดงต่าเกอ (打歌) ซึ่งล้วนมีการเชิญชวนกลุ่มคนต่างกลุ่มวัฒนธรรมมาเข้าร่วมเทศกาลด้วย	ปอยปีใหม่ไต ทำบุญถวายข้าวใหม่แด่ภิกษุสงฆ์ ทานขนมหลู่ข้าวปุกงา (ข้าวตำคั่วลูกกับงา) ชมการละเล่น ฯลฯ จากการสัมภาษณ์พบว่า มีชาวไทใหญ่บางกลุ่มเชิญชวนชาวจีนยูนนานที่สนิทชิดเชื้อเข้าร่วมกิจกรรมด้วย โดยพาเข้าร่วมทำบุญที่วัดพระธาตุกาคำ
2	เทศกาลเอ๋อเยว่ปา (二月八节) พิธีไหว้บรรพบุรุษที่สุสานรวมของหมู่บ้าน การจัดโต๊ะไหว้กลางแจ้ง ประดับด้วยอาหาร ขนม ผลไม้ และธูปเทียน มีการเชิญชวนลูกหลานที่ไปทำงานต่างถิ่นกลับภูมิลำเนาเพื่อร่วมพิธี กิจกรรมวัฒนธรรม เช่น การแสดงดนตรีจีน พิธีชงชา และการแต่งกายชุดพื้นเมืองยูนนาน ไหว้เจ้าหมู่บ้าน (拜山神庙) เป็นขอพรจากเทพเจ้าให้บุตรหลานที่ออกไปทำงานข้างนอก ประสบความสำเร็จ	ปอยปางวาด (เทศกาลปรีวาสกรรมของพระสงฆ์) พระสงฆ์จะไปเข้าพักนอนในกระต๊อบปางข้าวตามป่า พุทธศาสนิกชนถือศีลเคร่งครัดมากขึ้น เป็นการร่วมกิจกรรมภายในชาติพันธุ์ตนเอง

ตารางที่ 1 (ต่อ)

เดือน	เทศกาลและประเพณีของชาวจีนยูนนาน ในหมู่บ้านห้วยผึ้ง	เทศกาลและประเพณีชาวไทยใหญ่ ในหมู่บ้านเทอดไทย
3	เทศกาลชิงเม้ง (清明节) ให้อบกระดูกที่สุสาน เชิญชวนบุตรหลานภายในครอบครัวกลับภูมิลำเนาเพื่อให้อบกระดูก ซึ่งไม่มีการเชิญคนต่างกลุ่มวัฒนธรรมมาเข้าร่วม	ปอยหลู้ข้าวหย่ากู่ ทำบุญด้วยข้าวเหนียวแดง นำถวายแด่พระภิกษุ และให้ตามบ้านญาติสนิทมิตร ทั้งนี้ ชาวไทใหญ่อาจมีการแจกข้าวหย่ากู่ให้กับชาวจีนยูนนานที่รู้จัก ปอยโหล หรือ ปอยหลู้กองโหล ถวายกองฟืนเพื่อให้พระภิกษุสงฆ์นำมาผิงไฟกันหนาว
4	ไม่พบข้อมูล	ปอยขึ้นธาตุ เป็นประเพณีบูชาพระธาตุ ปอยสาংลอง เป็นประเพณีบวชลูกแก้ว ทั้ง 2 เทศกาลข้างต้นมักมีชาติพันธุ์ตนเองเข้าร่วม
5	เทศกาลตวันอู่ (端午节) สมาชิกในครอบครัวร่วมทานขนมบะจ่าง ตลอดจนมอบขนมบะจ่างให้กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ	ปอยซอนน้ำ เทศกาลสงกรานต์ สรงน้ำพระ ปอยหลู้จ่าตี ขนทรายเข้าวัด ปอยกันตอ ขอขมาคารวะผู้อาวุโส รดน้ำส้มป่อย
6	ไม่พบข้อมูล	ปอยซอนโสง หรือปอยล้างจอง พุทธศาสนิกชนช่วยกันล้างวัด ปอยหนูไฟ การแข่งขันบุญบั้งไฟ ปัจจุบันไม่มีการจัดกิจกรรมนี้แล้ว อันเนื่องจากปัญหามลพิษ และมีโอกาสเกิดไฟป่าได้
7	สารทจีน (中元节) เป็นวันที่แสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ มักจัดภายในครอบครัวตนเอง	ปอยขึ้นสะเมิง งานไหว้เทวดาประจำหมู่บ้าน สวดมนต์สืบชะตาบ้านเมือง
8	เทศกาลไหว้พระจันทร์ (中秋节) ชมพระจันทร์ ทานขนมไหว้พระจันทร์ร่วมกันในครอบครัว และมักเชิญคนต่างชาติพันธุ์ที่สนิทร่วมทานด้วย	ปอยเข้าหว่า หรือปอยหลู้ตานสาংกานก้าหว่า ถวายผ้าอาบน้าฝนก่อนเข้าพรรษา มุ่งงานเข้าพรรษา
9	เทศกาลฉงหยาง (重阳节) วันผู้สูงอายุจีน เป็นการเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุในกลุ่มวัฒนธรรมตนเอง	ปอยหลู้ตันแปก งานถวายต้นเทียนหลวง ปอยมหาตุ๊ก งานทำบุญทานสลาก
10	เทศกาลสารทเดือนสิบ (十月节) เป็นการให้อบกระดูก ซึ่งเป็นธรรมเนียมที่ปฏิบัติภายในครอบครัว	ปอยอาบน้าแม่ปี เทศกาลอาบน้าต่อชะตา ปอยข้าวหอมสาร ตักบาตรอาหารแห้งแด่พระสงฆ์
11	เทศกาลต้งโจ้ย หรือเทศกาลเหมายัน (冬至节) เป็นวันที่คนในครอบครัวร่วมกันปั้นและทานบัวลอย บางครอบครัวเชิญผู้คนจากต่างวัฒนธรรมมาร่วมด้วย	ปอยพราลงเมือง งานเทโวโรหณะ มีการตักบาตรเนื่องในโอกาสพระพุทธเจ้าเสด็จลงจากเทวโลก เทศกาลออกพรรษา ปอยโสงไฟหมิน งานปล่อยโคมไฟ
12	เทศกาลล่าปา (腊八节) สมาชิกในครอบครัวร่วมกันทาน “โจ๊กล่าปา” ตลอดจนมีธรรมเนียมร่วมกันทำความสะอาดภายในบ้านเพื่อต้อนรับปีใหม่ เพื่อช่วงวันดังกล่าวถือเป็นช่วงเริ่มของวันปีใหม่อจีน	ปอยยกย่องเจ้าครูหมอ หรือปอยเชิดชูเจ้าครูหมอโต วันเชิดชูนักปราชญ์ในชุมชน ทั้งคนที่ยังมีชีวิตและล่วงลับแล้ว ปอยหลู้กะลื้อน งานถวายผ้ากฐิน ปอยสงท้ายปีเก่า เป็นงานที่เตรียมส่งท้ายปีเก่า ต้อนรับปีใหม่

หมายเหตุ เดือนที่ 1 ของชาวไทยใหญ่เริ่มจากเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม แต่เดือนที่ 1 ของชาวจีนยูนนานเริ่มเดือนแรกตามปฏิทินจันทรคติจีน เช่น ปี 2025 (ปีมะเส็ง) ตรงกับวันพุธ ที่ 29 มกราคม ปี 2025

จากตารางข้างต้นเห็นได้ว่า กิจกรรมทางวัฒนธรรมของชาวจีนยูนนานในหมู่บ้านห้วยผึ้งเป็นกิจกรรมหลักที่ปรากฏโดยทั่วไปในจีน เป็นต้นว่า เทศกาลวันตรุษจีน เทศกาลชิงเม้ง เทศกาลตวนอู่ เทศกาลไหว้พระจันทร์ และเทศกาลฉงหยาง เป็นต้น ทั้งนี้ มีความคล้ายคลึงกับชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่อื่น ๆ ของไทย แต่เทศกาลที่แตกต่างไปจากกลุ่มชาวจีนวัฒนธรรมภาษาอื่น คือ เทศกาลไหว้เจ้าหมู่บ้าน (拜山神庙) ที่มีการขอพรให้สมาชิกในบ้านเดินทางไปต่างพื้นที่ พร้อมนำความสำเร็จด้านหน้าที่การงานกลับมา สอดคล้องกับบริบทของผู้คนในพื้นที่ที่นิยมทำงานในต่างแดน ส่วนเทศกาลของชาวไทยใหญ่นับการทำบุญที่วัดเป็นหลัก สิ่งที่พิเศษของชาวไทยใหญ่ในพื้นที่หมู่บ้านเทอดไทย คือ การปลุกฝังเทศกาลต่าง ๆ ให้กับรุ่นหลังผ่านจารึกชื่อ และลักษณะของเทศกาลบนลวดลายศิลปะบริเวณหน้าต่างในวัดพระธาตุกาคำ อย่างไรก็ดี หากวิเคราะห์เทศกาลของชาติพันธุ์ทั้งสองแล้ว จะพบว่าบางกิจกรรมมีการดำเนินการภายในชุมชนตนเองหรือภายในครอบครัว ขณะเดียวกันก็มีกิจกรรมที่เกิดขึ้นร่วมกันระหว่างกลุ่ม โดยเฉพาะเทศกาลของชาวไทยใหญ่ที่มีชาวจีนยูนนานเข้าร่วมอย่างปอยปีไหมไต และปอยหลู่ข้าวหย่ากู่ ซึ่งล้วนเป็นเทศกาลที่สำคัญ ส่วนเทศกาลของชาวจีนยูนนานที่มีชาวไทยใหญ่เข้าร่วม เป็นต้นว่า เทศกาลวันตรุษจีน เทศกาลไหว้พระจันทร์ งานเดินอาซูโจในช่วงตรุษจีนเล็ก ดังรูปที่ 1 ประเด็นที่น่าสนใจในมิติของชาติพันธุ์สัมพันธ์ คือ ชาวไทใหญ่ในหมู่บ้านเทอดไทยมีการสวมใส่เครื่องแต่งกายแบบจีนในช่วงเทศกาลของชาวจีนยูนนาน การปฏิบัตินี้สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการข้ามวัฒนธรรม ซึ่งเกิดจากการยอมรับและการปรับตัว ที่กลมกลืนกับบริบท

รูปที่ 1 กิจกรรมวันตรุษจีน (ซ้าย) และงานเดินอาซูโจในวันตรุษจีนเล็ก (ขวา) ของชาวจีนยูนนาน (Chinese New Year activities (left) and the “A-su Zhai” dance during the little new year among the Yunnan Chinese (right))

อย่างไรก็ตาม แม้ทั้ง 2 กลุ่ม มีเทศกาลที่แตกต่างกัน แต่ธรรมเนียมปฏิบัติบางสิ่งกลับแสดงให้เห็นถึงความคล้ายคลึงกันในบางประการ กล่าวคือ ทั้งสองต่างให้ความสำคัญกับการรวมตัวของสมาชิกในครอบครัว และยังมีความเชื่อในเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษ ตลอดจนมีคติความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์

นอกจากกิจกรรมที่ระบุในตารางที่ 1 แล้ว กีฬา 329 ด้านกายาเสพติดยังนับเป็นตัวแทนสำคัญที่ทำหน้าที่เชื่อมโยง และสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ชุมชน งานกีฬานี้จัดขึ้นเป็นประจำระหว่างวันที่ 28 มีนาคม-2 เมษายน ของทุกปี โดยมีการผลัดเปลี่ยนเจ้าภาพงานระหว่างหมู่บ้านต่าง ๆ ในเชียงใหม่และเชียงราย ถือเป็นงานกีฬาที่มีชาวจีนยูนนานเข้าร่วมมากที่สุดในประเทศไทย และได้รับการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนองค์กรในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะองค์กรที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายชาวจีนโพ้นทะเล เช่น สมาคมยูนนานเชียงราย สมาคมหอการค้าไทย-ไต้หวัน (Taipei Economic and Cultural Office in Thailand, 2025)

ในการจัดงานครั้งล่าสุด ปี ค.ศ. 2024 ได้ใช้ลานกีฬาหมู่บ้านเทอดไทยเป็นสถานที่จัดหลัก โดยใช้ชื่องานว่า “เทอดไทยเกมส์” ภายในงานกิจกรรมมีการแข่งขันกีฬาหลากหลายประเภท การมีส่วนร่วมของชาวไทใหญ่ในฐานะเจ้าบ้านมิได้เป็นเพียงการอำนวยความสะดวก แต่ยังสะท้อนความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมของงานและความสัมพันธ์เชิงสังคมดังตัวอย่างคำบอกเล่า “งาน 329 งานนี้ ทางเทอดไทยได้ช่วยชาวจีนจัด เพราะมันเป็นงานของชุมชนด้วยกัน ในความรู้สึกเราจะไม่แบ่งแยกมันเป็นหน้าเป็นตาของ” (IT2, Personal Communication, January 31, 2025) “หนูก็เคยได้เข้าร่วมงานกีฬากับเขาด้วย ผู้ใหญ่จะให้พวกหนูมาร่วมจัดงาน จัดการแข่งขัน หนูกับเพื่อนก็เคยเป็นกรรมการเป่านกหวีดในสนาม เพื่อนบางคนที่เป็นชาวไทใหญ่ก็แข่งกีฬาด้วย” (IT8, Personal Communication, January 31, 2025)

การเข้าร่วมงานกีฬาข้างต้นมิได้จำกัดอยู่เฉพาะชาวจีนยูนนาน หากแต่เปิดกว้างให้กลุ่มชาติพันธุ์อื่นได้มีส่วนร่วมหรือสะท้อนได้อีกอย่างว่า กีฬา 329 ไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมด้านนันทนาการ แต่ทำหน้าที่เป็นกิจกรรมทางสังคมร่วม (Shared Social Practice) ที่ก่อให้เกิดกระบวนการชาติพันธุ์สัมพันธ์

ความสัมพันธ์ทางปฏิสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการปฏิรูประบบการบริหารราชการส่วนภูมิภาค โดยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น มณฑล เมือง อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน (Kamnuansilpa & Sudhipongpracha, 2016, p. 11) ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้รวมมณฑลที่อยู่ใกล้เคียงกันจัดตั้งเป็น “ภาค” ขึ้น และระบบการปกครองในระดับอื่นยังคงใช้ต่อมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยโครงสร้างการปกครองข้าง ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาจากดินแดนอื่นจำเป็นต้องปรับตัวเข้าสู่ระบบความเป็นไทย โดยมีรัฐไทยเป็นผู้บริหารจัดการ ทั้งนี้ทุกหมู่บ้านมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่เป็นผู้นำชุมชน

ในช่วงแรกของการจัดตั้งโครงสร้างหมู่บ้าน ทั้ง 2 หมู่บ้านมีผู้นำชุมชนที่สำคัญ คือ หมู่บ้านห้วยผึ้งมีหยางเผิงเป็นผู้นำชุมชน ส่วนหมู่บ้านเทอดไทยมีนายจันทร์ จางตระกูล (ขุนล่า) เป็นผู้นำชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับต่างประเทศส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้นำชุมชน ทั้งนี้ เนื่องจากผู้นำทั้งสองมีความสามารถในการสื่อสารหลายภาษา ส่งผลให้เกิดการสร้างเครือข่าย และความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนกับต่างชาติ สำหรับชุมชนชาวจีนยูนนานในหมู่บ้านห้วยผึ้งมีความสัมพันธ์ไม่ตรีกับมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน และยังขยายความสัมพันธ์ไปถึงกลุ่มชาวจีนในไต้หวัน ในขณะที่ชุมชนชาวไทใหญ่ในหมู่บ้านเทอดไทย มีความร่วมมือและสร้างความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นกับรัฐบาล สะท้อนถึงบทบาทสำคัญของผู้นำชุมชนในการเชื่อมโยงพื้นที่ท้องถิ่นกับเครือข่ายระหว่างประเทศ

ยุคต่อมา ทั้ง 2 ชุมชนต่างขับเคลื่อนวัฒนธรรมของตนเองด้วยการอาศัยปราชญ์ชุมชน ผู้นำชุมชน องค์การท้องถิ่น โดยกลไกในการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของทั้ง 2 ชุมชนจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้นำชุมชน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน และหัวหน้าป๊อก (ผู้นำชุมชนระดับย่อยในพื้นที่) โดยผู้ใหญ่บ้านในแต่ละชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้แทนของภาครัฐในการดูแลความเป็นอยู่ ทั้งนี้ ผู้ใหญ่บ้านต้องมีคุณสมบัติและเงื่อนไขตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ส่วนหัวหน้าป๊อกทำหน้าที่เป็นผู้แทนของชุมชนย่อย หรือแต่ละตรอกซอยในการช่วยเหลือ และประสานงานกับผู้ใหญ่บ้าน โดยตำแหน่งดังกล่าวอาจเกิดจากการแต่งตั้งโดยชุมชนเอง หรือโดยผู้ใหญ่บ้าน ทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการรับผิดชอบและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมวันตรุษจีนของ

หมู่บ้านห้วยผึ้ง การจัดงานประเพณีปอยต่าง ๆ หรือช่วงวัดพระของชาวไทใหญ่ ดังคำบอกเล่าของชาวไทใหญ่ว่า “ทุกวันพระเราก็จะมีแบ่งให้แต่ละปึกไปทำกับข้าวมาทำบุญ” (IT6, Personal Communication, January 31, 2025)

กลุ่มที่ 2 ผู้นำทางจิตวิญญาณและความเชื่อ ผู้นำกลุ่มนี้มีบทบาทสัมพันธ์กับศาสนาและพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนกิจกรรมทางวัฒนธรรม ทั้งในเชิงตรงและเชิงอ้อม บุคคลเหล่านี้อาจมิได้ถือสัญชาติไทยทั้งหมด หากแต่ทำหน้าที่ในการสืบทอด ถ่ายทอด และดำรงรักษาความเชื่อ ความศรัทธา และประเพณีของชุมชน อีกทั้งยังเป็นตัวแทนที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อย่างเด่นชัด ตัวอย่างเช่น ผู้นำทางจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ซึ่งมีบุคคลสำคัญ 3 ท่าน ได้แก่ (1) พระอาจารย์ ศาสตราจารย์ ดร.คำหมาย ธัมมสามิ ผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยพุทธศาสนารัฐชาน (Shan State Buddhist University: SSBU) และดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส Oxford Buddha Vihara ในต่างประเทศ (2) ครูบาบุญชุ่ม ญาณสํวโร พระภิกษุฝ่ายอรัญวาสีชาวไทย ผู้สืบสายธรรมจากพระป่าภาคเหนือ โดยมีความสัมพันธ์กับสายครูบาศรีวิชัย ซึ่งมีบทบาทอย่างยิ่งในการธำรงพระพุทธศาสนาแบบล้านนา (3) พระคุณเจ้า เจ้าสุคำ พระสงฆ์ผู้มีถิ่นกำเนิดจากรัฐชาน ซึ่งเดินทางมาร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในหมู่บ้านเทอดไทยเป็นประจำทุกปี

ในมิติของชาวจีนยูนนานในหมู่บ้านห้วยผึ้งก็มีบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางความเชื่อและวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน เป็นบุคคลที่ถูกยกย่องว่าเป็นปราชญ์วัฒนธรรม หมายถึง ผู้มีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญในด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ตัวอย่างเช่น นายอาสิน พรสวรรค์เลิศ ผู้มีบทบาทในการถ่ายทอดภาษาและวัฒนธรรมจีนแก่คนรุ่นหลังในชุมชน อีกทั้งยังเป็นบุคคลที่ได้รับความเคารพจากชาวบ้านในพื้นที่ โดยมักได้รับเชิญให้เข้าร่วมเทศกาลต่าง ๆ และเป็นที่เคารพนับถือจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น

จากการลงพื้นที่สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการรับฟังการอภิปรายกลุ่มของชาวบ้านและปราชญ์ชุมชน พบว่ากลไกปฏิสัมพันธ์เชิงโครงสร้างที่ประกอบด้วยกลุ่มบุคคลสำคัญ มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการสร้างพลวัตทางวัฒนธรรมของทั้งสอง กล่าวคือ กลุ่มผู้นำชุมชนมีหน้าที่ในการจัดกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ เปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์อื่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรม ขณะที่กลุ่มผู้นำทางจิตวิญญาณและความเชื่อ ทำหน้าที่ธำรง รักษา และสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาติพันธุ์ตนให้คงอยู่

สรุปและอภิปรายผล

ผลจากการสำรวจและวิเคราะห์การปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมภายใต้กรอบแนวคิด “ชาติพันธุ์สัมพันธ์” และ “การข้ามวัฒนธรรม” ระหว่างชุมชนชาวจีนยูนนานในหมู่บ้านห้วยผึ้งกับชุมชนชาวไทใหญ่ในหมู่บ้านเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย การสร้างปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างชุมชนชาวจีนยูนนานในหมู่บ้านห้วยผึ้งกับชุมชนชาวไทใหญ่ในหมู่บ้านเทอดไทย สามารถสรุปออกเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์เชิงปฏิสัมพันธ์ด้านสังคม และเศรษฐกิจ

จีนยูนนานและชาวไทใหญ่มีความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ที่สะท้อนถึงลักษณะร่วมกันหลายประการ ทั้งการมีถิ่นฐานดั้งเดิมที่ใกล้เคียงกัน และมีความรู้สึกร่วมของการเป็นพยานบุคคลของปัญหาสงครามเย็น ตลอดจนเป็นกลุ่มที่มีความโดดเด่นด้านการค้าและเศรษฐกิจ โดยชาวไทยในอดีตรู้จักในฐานะพ่อค้าวัวต่าง เชี่ยวชาญการค้าข้ามพรมแดน ทว่าภายหลังที่อพยพเข้ามายังในหมู่บ้านห้วยผึ้ง และหมู่บ้านเทอดไทย ในระยะแรกยังไม่ได้รับการยอมรับจากรัฐไทย จึงถูกจำกัด

สิทธิบางประการ แต่ภายใต้บริบททางการเมืองและนโยบายของประเทศไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงในเวลาต่อมา ทั้ง 2 กลุ่มกลับได้รับโอกาสในการปรับตัวเข้าสู่สังคมไทย โดยเฉพาะผ่านการประกาศใช้ “รัฐนิยมฉบับที่ 9” ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างเอกภาพทางวัฒนธรรมและภาษาภายใต้ชาติไทย จีนยูนนานและชาวไทยใหญ่จึงได้เข้ามาอยู่ภายใต้ร่มพระบรมโพธิสมภาร จนกลายเป็นพลเมืองไทยโดยสมบูรณ์

เนื่องด้วยปัจจัยเชิงพื้นที่ของทั้ง 2 หมู่บ้านที่ใกล้เคียงกัน สัญจรไปมาได้สะดวก มีลักษณะคล้ายตามที่ Soontornpasatch (2005) ระบุว่า ความใกล้ชิดเชิงพื้นที่ในระยะเวลายาวนานจะส่งผลให้ 2 กลุ่มวัฒนธรรมเกิดความสัมพันธ์ ตลอดจนมีการใช้พื้นที่ส่วนกลางร่วม ไม่ว่าจะเป็นตลาดเช้าบ้านเทอดไทย ลานกีฬา โรงเรียนจีน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเวทีทางสังคมที่หล่อหลอมความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกัน จนเกิดกระบวนการชาติพันธุ์สัมพันธ์ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ สิ่งที่เด่นชัดที่สุด คือ ชาวจีนยูนนานมักเดินทางไปจับจ่ายใช้สอยหรือจำหน่ายสินค้าในตลาดยามเช้าของหมู่บ้านเทอดไทย ขณะเดียวกัน พลวัตทางเศรษฐกิจและสถานะของจีนในฐานะประเทศมหาอำนาจ ส่งผลต่อทัศนคติของชาวไทยใหญ่ในการมองเห็นคุณค่าของภาษาจีนมากขึ้น จึงส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนจีน ซึ่งสะท้อนพลวัตด้านภาษาซึ่งเป็นไปตามที่กระบวนการทัศน์การสร้างนิยมของชาติพันธุ์สัมพันธ์ที่ Leepreecha (2014) ชี้ให้เห็นว่า กระแสโลกาภิวัตน์เป็นตัวแปรที่ส่งผลให้อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์เกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

2. ความสัมพันธ์เชิงปฏิสัมพันธ์ด้านกิจกรรมทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน

ชาวจีนยูนนานและชาวไทยใหญ่ต่างมีกิจกรรมประเพณีที่สะท้อนชาติพันธุ์ของตนเอง พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์อื่นเข้ามามีส่วนร่วม โดยรวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง ตัวอย่างเช่น ในงานตรุษจีนเล็ก ของชาวจีนยูนนานในหมู่บ้านห้วยผึ้ง มีการเชิญชวนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นมามีส่วนร่วมบรรยากาศความรื่นเริงผ่านการชักชวนทั้งการเต้นรำ การขับร้องเพลง และการบรรเลงดนตรีด้วยเครื่องดนตรีพื้นบ้าน สะท้อนถึงวัฒนธรรมการเชื้อเชิญที่ได้รับการปลูกฝังและส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น อย่างไรก็ตาม ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์มีการยอมรับวัฒนธรรมผ่านการแต่งกายตามอัตลักษณ์ของอีกฝ่ายด้วย

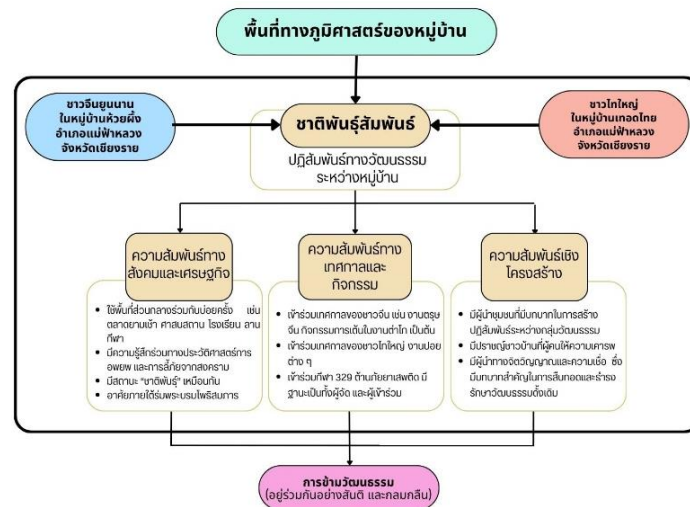
นอกเหนือจากประเพณีประจำชาติพันธุ์แล้ว กีฬา 329 ด้านกายาเสพติดของชาวจีนยูนนานยังเป็นปัจจัยที่ทำให้ทั้งสองเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน นำไปสู่การสร้างความเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจในพื้นที่ ทั้งในรูปแบบการค้าขายสินค้าชุมชน การจัดกิจกรรมบริการ และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สอดคล้องกับทัศนะของ Treeaekanukul et al. (2022) ที่ว่า พื้นที่ทางวัฒนธรรมสามารถสร้างการกลายเป็นสินค้าของการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์

3. ความสัมพันธ์ทางปฏิสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง

ระหว่างกลุ่มชาวจีนยูนนานกับกลุ่มชาวไทยใหญ่ต่างมีกลไกในการขับเคลื่อน และแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างกัน โดยมี “ตัวกลาง” ได้แก่ ผู้นำชุมชน และผู้นำทางจิตวิญญาณและความเชื่อ อย่างไรก็ตาม บทบาทของผู้นำทั้ง 2 กลุ่มมีลักษณะเด่นที่แตกต่างกัน โดยผู้นำชุมชนทำหน้าที่ประสานงานและจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมเชิงสัญลักษณ์ รวมถึงกิจกรรมในเทศกาลต่าง ๆ อีกทั้งยังมีบทบาทในการประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นเข้ามามีส่วนร่วม ในขณะที่ผู้นำทางจิตวิญญาณและความเชื่อมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดและธำรงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาติพันธุ์ตนให้คงอยู่

นอกจากนี้ นี่ยังทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงพื้นที่ท้องถิ่นกับเครือข่ายระหว่างประเทศได้เป็นอย่างดี เป็นไปตามลักษณะการสื่อสารระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันตามที่ Piriyasurawong (2021) ระบุว่า การสื่อสารระหว่างชาติพันธุ์มักอาศัยตัวกลางอย่าง “หัวหน้าเผ่า” ในการสร้างข้อตกลงและความร่วมมือระหว่างกลุ่ม

อ้างอิงแนวคิดชาติพันธุ์สัมพันธ์ และแนวคิดการข้ามวัฒนธรรม สามารถสรุปเป็นแผนผังดังรูปที่ 2

รูปที่ 2 แผนผังความเชื่อมโยงแนวคิดชาติพันธุ์สัมพันธ์ และแนวคิดการข้ามวัฒนธรรมของทั้ง 2 หมู่บ้าน (A conceptual linkage diagram of ethnicity theory and cross-cultural theory for the two villages)

ด้วยความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ของที่ตั้งในทั้ง 2 หมู่บ้าน การมีความทรงจำร่วมในเรื่องของการย้ายถิ่นฐาน การมีสถานะชาติพันธุ์เหมือนกัน ตลอดจนการใช้พื้นที่ส่วนกลางร่วมกัน ส่งผลให้กระบวนการชาติพันธุ์สัมพันธ์เกิดขึ้นเป็นปกติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานนิยมที่สานความปรองดองระหว่างชุมชน กอปรกับชาวจีนยูนนานและชาวไทยใหญ่ใช้กิจกรรมตามเทศกาลประจำปีเป็นเครื่องมือสำหรับการสร้างกระบวนการชาติพันธุ์สัมพันธ์ จนกลายเป็นพื้นที่ของการเจรจาความหมายเชิงวัฒนธรรม อันนำมาสู่การสร้างควมไว้วางใจ ความเคารพ และการเข้าใจความต่างของวัฒนธรรม ซึ่งความเข้าใจ และความเคารพในที่นี้ ส่งผลให้ทั้งสองเกิดการข้ามวัฒนธรรมระหว่างกัน หลักฐานกระบวนการข้ามวัฒนธรรมเชิงประจักษ์ของพวกเขา คือ การที่ชาวไทยใหญ่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงพลวัตของภาษาจีน การที่ชาวจีนยูนนานตอบรับการเชิญชวนในการเข้าร่วมกิจกรรมของอีกฝ่าย การที่ชาวไทยใหญ่ร่วมกิจกรรมวันตรุษจีนของชาวยูนนาน และการที่ชาวจีนยูนนานจำหน่ายแลกเปลี่ยนสินค้าในตลาดยามเช้าของหมู่บ้านเทอดไทย เป็นต้น แม้ทั้งสองมีความแตกต่างทางวัฒนธรรม แต่กลไกที่กล่าวมาข้างต้นนั้นนอกจากสามารถลดความท้าทายในการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม อีกทั้งทำให้ชาวจีนยูนนานในหมู่บ้านห้วยผึ้งกับชาวไทยใหญ่ในหมู่บ้านเทอดไทยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ปราศจากความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม ซึ่งต่างจากแนวคิดชาติพันธุ์สัมพันธ์เสนอไว้ กรณีนี้คล้ายคลึงกับกรณีการศึกษาของ Yang et al. (2019) ที่ระบุว่า ชาวจีนยูนนานกับชาวไทยใหญ่ในหมู่บ้านอรุณทัย จังหวัดเชียงใหม่อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

ด้วยความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของ 2 ชุมชน การศึกษาปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมในชุมชนจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในพื้นที่ด้วย สามารถขยายขอบเขตไปวิเคราะห์ประสบการณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เพื่อพิจารณาว่ามีความขัดแย้ง หรือรูปแบบความสัมพันธ์ที่แตกต่างไปจาก 2 กลุ่มหลักหรือไม่ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจชาติพันธุ์สัมพันธ์ในพื้นที่พหุวัฒนธรรมได้อย่างรอบด้านยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง พลวัตเชิงพื้นที่ที่มีผลต่อการข้ามวัฒนธรรมและผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ระหว่างชาวจีนยูนนานหมู่บ้านห้วยผึ้งกับชาวไทยใหญ่หมู่บ้านเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ได้รับงบประมาณสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ประเภททุนนักวิจัยรุ่นใหม่ ประจำปีงบประมาณ 2568

References

- Akyildiz, S. T., & Ahmed, K. H. (2021) An overview of qualitative research and focus group discussion, *International Journal of Academic Research in Education*, vol 7, no. 1, pp. 1-15.
<https://doi.org/10.17985/ijare.866762>
- Choeiyai, A. (2017) The last light of Shan: The fall of the Sao Pha of Hsipaw (สิ้นแสงฉาน: การล่มสลายของเจ้าฟ้าไทใหญ่เมืองสีบ้อ), *Chiang Mai University Undergraduate Journal of History*, vol. 2 no. 1, pp. 134-162.
 (in Thai)
- Daungkam, I., & Trarunguang, N. (2021) Yunnan people in Ban Huai Phueng Village Doi Mae Salong, Mae Fah Luang district, Chiang Rai province (ชาวจีนยูนนานหมู่บ้านห้วยผึ้ง ดอยแม่สลอง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย), *Phranakhon Rajabhat Research Journal*, vol. 16, no. 1, pp. 85-98. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/PNRU_JHSS/article/view/248334/170862 (in Thai)
- Ethic Groups in Thailand. (2025, April 11) *Yunnan Chinese (Ho Chinese) (จีนยูนนาน [จีนฮ่อ])*, Available: <https://tinyurl.com/2w6rtcyv> [10 September 2025] (in Thai)
- Ganjanapan, A., & Samnieng, C. (2016) Transnational workers in the borderless labor market (แรงงานข้ามชาติในตลาดแรงงานไร้พรมแดน), *Journal of Humanities and Social Sciences*, vol. 4, no. 2, pp. 1-34.
<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/husoarujournal/article/view/260376/173187> (in Thai)
- Hall, E. T. (1963) A System for the Notation of Proxemic Behavior, *American Anthropologist*, vol. 6, no. 5, pp. 1003-1026. <https://doi.org/10.1525/aa.1963.65.5.02a00020>

- Hiranburana. K. (2013) A critical review of intercultural communication: Globalization and social justice (บทความวิจารณ์ Intercultural communication: Globalization and social justice), *Pasaa Paritat Journal*, vol. 28, pp. 111-116. <https://tinyurl.com/ysvtmcu7> (in Thai)
- Jinnie in America by J Channel. (2022, August 20) *Thailand–Burma orphaned army, sacrifice life for living in Thailand* (Youtube), Available: <https://tinyurl.com/32rzmbe2> [20 January 2025] (in Thai)
- Kamnuansilpa, P., & Sudhipongpracha, T. (2016) *The development of Thai public administration: From the past to the future* (พัฒนาการการบริหารภาครัฐของไทย: จากอดีตสู่อนาคต), College of Local Administration, Khon Kaen University. (in Thai)
- Laksanapeeti, N., & Kharuhabodee, B. (2024) The Chinese's Wuyuan culture and a reflection of the cultural identity of the Thai of Chinese origin in Betong District, Yala Province (วัฒนธรรมห้วยหวนแบบจีนกับภาพสะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตพื้นที่อำเภอเบตง จังหวัดยะลา), *Journal of Arts and Thai Studies*, vol. 46, no. 2, E3468. <https://doi.org/10.69598/artssu.2024.3468> (in Thai)
- Leepreecha, P. (2014) Paradigms of studies on ethnicity (บทความปริทรรศน์: กระบวนทัศน์การศึกษาชาติพันธุ์สัมพันธ์), *Journal of Mekong Societies*, vol. 10, no. 3, pp. 219-242. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/mekongjournal/article/view/26780/22702> (in Thai)
- Leepreecha, P. (2022) *Ethnicity: Politics of relations and educational concepts* (ชาติพันธุ์สัมพันธ์: การเมืองของความสัมพันธ์และแนวคิดการศึกษา), Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization). (in Thai)
- Lertchavalitsakul, B. (2012) The cultural politics of taste: Foodways of Shan migrant workers in Chiang Mai city (การเมืองเชิงวัฒนธรรมของรสชาติ: วิถีอาหารของแรงงานไทใหญ่ในเมืองเชียงใหม่), *Journal of Sociology and Anthropology*, vol. 31, no. 2, pp. 109-135. <https://socanth.tu.ac.th/wp-content/uploads/2014/12/JSA-31-2-bussarin.pdf> (in Thai)
- Li, D. Z., Mosikarat, T., & Kerdkaew, T. (2020) The ways of life of Thai-Yunnan descendants in Arunothai Village, Chiang Dao District, Chiang Mai (วิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานในหมู่บ้านอรุณทัย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่), *Journal of Humanities and Social Sciences Review Lampang Rajabhat University*, vol. 8, no. 1, pp. 79-89. <http://www.human.lpru.ac.th/husocojs/index.php/HUSOCReview/article/view/183/127> (in Thai)

- Mok Ta Wah. (2015, August 24) *Transborder news page, stories from Shan state: The palace of the Shan prince in memory* (เรื่องเล่าจากรัฐฉาน 'หอเจ้าฟ้า' ในความทรงจำ), Available: <https://tinyurl.com/mtyuscwh> [20 January 2025] (in Thai)
- Piriyasurawong, P. (2021) The intercultural communication in the variety of ethnic group: Case study of migration place of forest repatriation project at Wieng Raj Pree in Pa Sak Ngam village, Moo 19, Dong Ma Ha Wan sub-district, Wieng Chiang Rung district, Chiang Rai province (การสื่อสารต่างวัฒนธรรมในหลากหลายพันธุ์ กรณีศึกษาพื้นที่รองรับการอพยพ ตามโครงการคืนผืนป่าให้แผ่นดิน เวียงราชพลี บ้านป่าสักงาม หมู่ 19 ตำบลดงม้าว อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย), *CRRU Journal of Communication Chiang Rai Rajabhat University*, vol. 4, no. 1, pp. 51-68. (in Thai)
- Prakatwutthisan, K. (2003) *Chinese nationalist (Kuomintang) soldiers remaining in Northern Thailand* (ทหารจีนคณะชาติ (ก๊กมินตั๋ง) ตกค้างทางภาคเหนือประเทศไทย), Siam Rattan Printing. (in Thai)
- Prapatpong, P. (2010) *Dynamics of being Yunnanese-Chinese in northern Thailand: The integrations into Thai-state* (พลวัตของความเป็นชาวจีนยูนนานในภาคเหนือประเทศไทย: การบูรณาการเข้าสู่รัฐไทย), Doctoral Dissertation, Mae Fah Luang University. (in Thai)
- Prapatpong, P. (2016, March 1) *Genealogy and ideology of Chinese-Yunnanese descendants in northern Thailand* (สืบสายเลือด สืบอุดมการณ์" ของเยาวชนเชื้อสายจีนยูนนานในภาคเหนือของประเทศไทย), Available: <https://pollavatprapatpong.wordpress.com/2016/03/01/สืบสายเลือด-สืบอุดมการ/> [17 January 2025] (in Thai)
- Puakdee, S., & Jamnongsarn, S. (2021) The study on Tai Yai culture transfer in Thailand through songs: A case study of Taweesak Nawkham (การศึกษากายาทอดวัฒนธรรมไทใหญ่ในประเทศไทยผ่านบทเพลง: กรณีศึกษานายทิวัดดี หน่อคำ), *Academic Journal of Buriram Rajabhat University*, vol. 13, no. 1, pp. 91-107. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/bruj/article/view/249147/168895> (in Thai)
- Ribeiro, D., & Gomes, M. (1996) Ethnicity and civilization, *Dialectical Anthropology*, vol. 21, pp. 217-238. <https://doi.org/10.1007/BF00245768>

- Siriphon, A. (2018) New generation Chinese entrepreneurs and the transformation of cross-border trade culture in northern Thailand (ผู้ประกอบการจีนรุ่นใหม่กับการเปลี่ยนวัฒนธรรมการค้าชายแดนภาคเหนือไทย), *Journal of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University*, vol. 14, no. 2, pp. 139-157. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jla_ubu/article/view/242337 (in Thai)
- Sittirach, C., Mookham, T., Ponmanee, S., & Dinnaratna, P. (2021) The existence of Tai Yai ethnic identities in Mae Hong Son province (การดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน), *Ramkhamhaeng University Journal Humanities Edirtion*, vol. 40, no. 1, pp. 23-48. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/huru/article/view/252610> (in Thai)
- Skinner, G. W. (2005) '*Chinese Society in Thailand: An Analytical History* (สังคมจีนในประเทศไทย ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์)'. (trans. Chatponrak, P., Kanchanatsathiti, P., Ampaiphan, C., Bunyasiri, P., Sirisuk, P., & Tawichaprasit, S.), Toyota Thailand Foundation. (in Thai)
- Soontornpasatch, S. (2005) *Ethnicity: Fundamental anthropological concepts in the study of ethnic group identity, national identity, and the organization of ethnic relations* (ชาติพันธุ์สัมพันธ์: แนวคิดพื้นฐานทางมานุษยวิทยาในการศึกษาอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ ประชาชาติ และการจัดองค์กรความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์), Muangboran Press. (in Thai)
- Sriratanaban, T., Punchana, S., Anukunwathaka, N., Lunitranon, S., & Thaothumma, S. (2017) 'Alawha, Beinmont, and Shwe Tamin and the creation of Mae Hong Son Tai Yai-ness (ชนมกับการสร้างความเป็นไทใหญ่แม่ฮ่องสอน: มองผ่านชนมอาละหว่า เปงมั่ง ส่วยทะมิน)', in *Royal science for sustainable development: A collection of research articles and academic articles from Chiang Mai Rajabhat University, 2017*, pp. 321-336, Available: <http://cmruir.cmru.ac.th/handle/123456789/1513> [30 October 2025] (in Thai)
- Taipei Economic and Cultural Office in Thailand. (2025, 31 March) *Ambassador Zhang Junfu of the Taipei economic and cultural office in Thailand attended the 29th northern Thailand 329 princess cup anti-drug youth games* (台灣駐泰國代表處張俊福大使出席第 29 屆泰北 329 公主盃反毒青年運動會), Available: <https://tinyurl.com/phtmfs6c> [15 August 2025] (in Chinese)
- Thoet Thai Subdistrict Administrative Organization. (2023) *Local Development Plan (2023–2027) of the Thoet Thai Subdistrict Administrative Organization, Mae Fah Luang District, Chiang Rai Province* (แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2570) ขององค์การบริหารส่วนตำบลเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย), Available: <https://old.therdthai.go.th/filesAttach/main/1693881242.pdf> [7 December 2025] (in Thai)

- Thoet Thai Subdistrict Administrative Organization. (2023) *Thoet Thai Subdistrict Administrative Organization* (องค์การบริหารส่วนตำบลเทอดไทย), Available: <https://tinyurl.com/58mczrup> [10 September 2025] (in Thai)
- Threesilp, N., & Sucher, W. (2018) Cultural landscape management for tourism, a case study of Kad Ban Ho, Muslim's Ban Ho community, Chiang Mai (การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว กรณีศึกษาภาคบ้านฮ่อ ชุมชนมุสลิมบ้านฮ่อ จังหวัดเชียงใหม่), *Institute of Culture and Arts Journal*. Vol. 20, no. 1, pp. 36-50. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jica/article/view/163318> (in Thai)
- Thurachen, S. (2017) Nationalism policy of prime minister field marshal Plaek Phibunsongkhram's government (รัฐนิยมของรัฐบาลนายกรัฐมนตรี จอมพล ป.พิบูลสงคราม), *Nakhon Si Thammarat Journal*, vol. 47, no. 4, pp. 32-38. <https://tinyurl.com/4muaex4k> (in Thai)
- Tootongkam, T. (2021) China's expansion during the establishment of the People's Republic of China in relation to the Kuomintang government's 93rd division's opposition and the Korean War (การขยายอำนาจของจีนช่วงการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน จากปัญหาของพล 93 ของรัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋ง และสงครามเกาหลี), *Journal of Graduate School Sakon Nakhon Rajabhat University*, vol. 18, no. 82, pp. 12-21. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/SNGSJ/article/view/248367> (in Thai)
- Treeaekanukul, L., Wang-on, G., & Fongissara, N. (2022) Multicultural ethnic societies in the special economic zone, Maesai district, Chiang Rai province (สังคมพหุวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย), *School of Administrative Studies Academic Journal*, vol. 5, no. 4, pp. 125-138. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/article/view/260646> (in Thai)
- Wang, N. Q., Muangthaisong, S., & Santhi, N. (2019) The examination of language vitality and endangerment: Case study of Yunnanese dialects in Mae Salong district, Chiang Rai province, Thailand (ภาวะการมีชีวิตอยู่และสูญหายของภาษาถิ่น: กรณีศึกษาภาษาจีนยูนนาน ในอำเภอแม่สลอง จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย), *Journal of Social Academic*, vol. 11, no. 2, pp. 223-228. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/social_crru/article/view/167836 (in Thai)

Wangtakwadeen, N., & Lin, C. J. (2022) Cultural changes and inheritance of pack-horse caravan in Thailand:

The case study of passing down for three generations from Northern of Thailand and Dali in Yunnan

(การเปลี่ยนแปลงและสืบทอดวัฒนธรรมของกลุ่มคาราวานม้าต่างในประเทศไทย: กรณีศึกษา 3 รุ่น ในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่มณฑลยูนนาน), *Dhammathas Academic Journal*, vol. 22, no. 2, pp. 21-32.

<https://share.google/fV5jJ0A7qe4tM82So> (in Thai)

Witayasakpan, S. (2001) *History of the Tai Yai (ประวัติศาสตร์ไทใหญ่)*, Sangsang Publishing. (in Thai)

Yang, Y. N., Saeng-arunchalaemsuk, S., Aungthongkamnerd, C., & Truong T. H. (2019)

The important festivals of Yunnan Chinese people in Arunothai, Muang Na, Chiang Dao, Chiang Mai

(เทศกาลสำคัญของชาวจีนยูนนานที่หมู่บ้านอรุณทัย ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่),

Journal of Humanities and Social Sciences, vol. 11, no. 1, pp. 41-59. [https://so03.tci-thaijo.org/](https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jhsc/article/view/179053/129978)

[index.php/jhsc/article/view/179053/129978](https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jhsc/article/view/179053/129978) (in Thai)